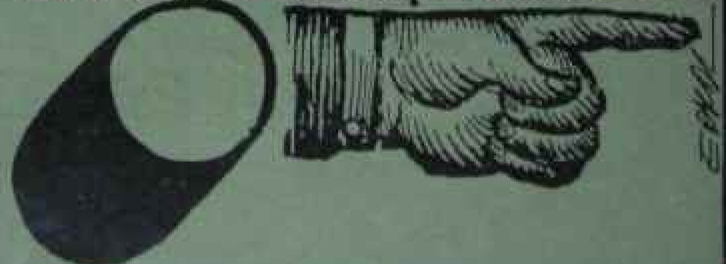
7 OCAK 1967
SAYI : 655
FİYATI : 125 KURUŞ

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

GÜRSEL' İN CUMHURBAŞKANLIĞI 1960 SONBAHARINDA İSMET PAŞA İLE BAZI MBK ÜYELERİ ARASINDA NASIL KARARLAŞTIRILDI ?

Soğuk algınlığından ileri gelen bütün ağrılara

OPON

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago ve romatizma ağrılarını teskin eder... grip ve nezle başlangıcında birçok fenalıkları önler OPON günde 6 adete kadar alınabilir

FAYDALIDIR

Cilt: XXXVII Yıl: 13 Sayı: 655

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :

Metin Toker

YAZI İŞLERINDEN SORUMLU

GENEL YAYIN MÜDÜRÜ:

Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ:

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Yılmaz Gümüşbaş, Babür Ardahan — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — DÜNYADA: T. Kemal — İKTİSAT: Dr. Reşat Titiz — TİYATRO: Naciye Fevzi — SİNEMA: Nijat Özön.

İstihbarat Tel: 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU :

SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK BASKISI :

Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF :

T.H.A. — Erdoğan Çiftler

KLİŞE

Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI:

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLÂN ŞARTLARI :

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER:

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER :

Hürriyet Matbaası — Ankara

BASILDIĞI TARİH :

4.1.1967

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

RÜZGARLI SOK.NO:15
ANKARA - TEL :11 89 92
P.K. 582

Kendi Aramızda

Sosyalist Kültür Derneği Merkez Yönetim Kurulu adına, meslekdaşım İlhami Soysaldan bir mektup aldım. Mektupta, geçen hafta kapak konusu olarak seçtiğimiz "Sosyalistler"le ilgili yazının bazı noktaları açıklanmaktadır.

Mektup şudur:

"31 Aralık 1966 tarihli AKİS'te yayınlanan 'Sosyalistler' başlıklı yazıda bazı maddi hatalar vardır:

1) Türk-İş Başkanı Seyfi Demirsoyun öncülük ettiği Çalışanlar Partisi teşebbüsü 1961 yılı sonlarında başlamış ve 1962 baharında, şimdi dahi bilmediğimiz nedenlerle, kesin olarak terkedilmiştir.

Sosyalist Kültür Derneği ise 1962 yılı sonunda kurulmuştur. Bu sebeble, Sosyalist Kültür Derneği ile Çalışanlar Partisi teşebbüsü arasında bir ilgi olması maddeten mümkün değildir.

2) Sosyalist Kültür Derneği, hiç bir zaman parti olmayı düşünmemiştir. Bunu kuruluşunda yetkili sözcüleri defalarca ifade etmişlerdir. Bu husus SKD Genel Merkez Yönetim Kurulunun Genel Kurula sunduğu ilk raporda da açıkça belirtilmiştir. Dernek, görevini Türk sosyalistleri için bir tartışma ortamı ve sosyalist düşünceyi yayma olarak tarif etmiştir.

Esasen Derneğin bir parti olması, yapısı itibariyle mümkün değildir. Derneğin kurucuları ve üyeleri arasında CHP, TİP, YTP ve CKMP gibi çeşitli partilere mensup kişiler vardır. Bu partili kurucuların. Derneğin ayrı bir parti haline gelmesini kabul etmeyecekleri açıktır.

3) Yukarda belirtilen nedenlerle, 'Hattâ bir tarihte Sosyalist Kültür Derneğinin TİP'e katılmasına karar verilmiştir' iddiası gerçeğe aykırı düşmektedir. Esasen bir derneğin, dernek olarak bir partiye katılması, mevzuatımıza göre mümkün değildir.

4) Toplu iltihak karşılığı TİP'de etkili makamlar istendiği ve bu kabul edilmediği için iltihak kararım SKD Kongresinin onaylamadığı iddiası da tamamen hayal mahsulüdür. SKD ve TİP arasında bu çeşit bir iltihak pazarlığı hiç bir zaman yapılmamıştır. Bu konuda yazdıklarınız tamamen yanlış istihbarata dayanmaktadır. Okuyucularına gerçekleri göstererek aydınlatmak amacını gözeten derginizin bu açıklamamızı yayınlamasını saygılarımızla rica ederiz."

Sanırım ki, sosyalist dostlarımız, "AKİS'in gerçekleri göstererek aydınlatmak amacım gözettiği" yolundaki kamlarım tazelemiş olacaklardır.

Saygılarımla

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Cilt : XXXVII Sayı: 655 7 Ocak 1967

YURTTA OLUP BİTENLER

Süleyman Demirel Ambarlı Santralını açıyor
El aşıyla övünenler...

Millet

Palavra edebiyatı

Zaten açığı başından aşkın Bütçe, bu hafta, Komisyonda tam bir sorumsuzluk duygusuyla biraz daha şişerken İktidarın başı Süleyman Demirlin gene, kendisiyle uzaktan yakından ilgisi olmayan bir tesiste söylediği nutuk çok vatandaşı şüphesiz neşeye garketmiştir. AP Genel Başkanına göre Türkiyeyi "nurlu istikbal" beklemektedir ve her halde buna, kendi "mutlu idare"sinde gidilecektir!

Süleyman Demirele bin kusur bulmak kabildir. Ama görülmemiş ve inanılmaz pişkinliğini bir kusur saymak imkânı yoktur. AP Genel Başkanı politika sahnesine çıkmasından bu yana, gerçekle ilgisi olmayan bütün hususları, hem de bunların gerçek olmadığını bilenlerin gözlerinin içine baka baka söylemektedir ve bundan en ufak fütur duymamaktadır. Her şeyi kendisinden önceki devirde yapılmış Ambarlı santralinin açılış töreni, bu âdetin yeni bir örneğini göstermiştir. Bugünlerde buna bir yenisi katılmaktadır ve meşhur petrol boru hattının açılışı her halde gene parlak kalkınma nutuklarının fırsatım sağlayacaktır. Hem de, bu hattı, onu yapan Türk Petrollerinin elinden almak için bugünün iktidarının bin tertibin içinde olduğu herkes tarafından bilinirken..

İnönünün bu konudaki çekingenliğini kendi partilileri toplantılarda bir "örnek ağırbaşlılık" olarak gösterseler de gerçek, o pısırıklığın bir mübalağa olduğudur. Fakat onun 180 derece tersi yönünde Demirelin davranışlarını her hangi bir ciddiyetle bağdaştırmak imkânı da yoktur. Gerçi Menderesin kendisi-

HAFTANIN İÇİNDEN

TURHANA MEKTUP

Metin TOKER

Kardeşim Turhan,

Bundan on yıl önce, sadece şan ve şerefle değil, aynı zamanda bütün imkânlarla ve büyük avantajlarla girmiş olduğun bir partide, sanırım son günlerini geçirdiğin şu sırada sana hitap etmek istiyorum.

Bunu yaparken maksadım, seni yanlış bildiğim bir yolun üzerinden alıp doğru sandığım bir yola itmeye çalışmak değildir. Bunun için vaktin fazla gecikmiş ve gemilerinin yanmış olmasından korkarım. C.H.P. içinde senin bakımından en elverişsiz silâhlarla yürüttüğün liderlik savaşında aldığın neticenin tam bir başarısızlık olduğu bu son yıllarda kesinlikle tescil edildiğine göre başka bir tertip aramanda şaşılacak bir taraf yoktur. Belirli bir dozu politikada şart olan ihtirasın, sende, bir arkadaşının tabiriyle "aklını bir parmak geçmesi" seni böyle bir kadere, çaresiz itecekti,

Bundan on yıl önce CHP.'de liderlik yolu, senin ayaklarının altında asfalt bir yoldu. Bunun sonuna başarıyla ulaşmanın bir tek şartı vardı: Sende liderlik vasıflarının bulunması. Sendeki çok vasfı söylemenin, burada tekrarlamanın yeni hiç bir tarafı yoktun Kültürün, kabiliyetlerin ve zekân herkesin bildiği, en amansız düşmanlarının bile kabul ettiği bir husustur. Fakat hislerine hâkim olmada gösterdiğin noksanlık ve yürüyüşüne dahi aksetmiş aceleciliğin terazinin öteki kefesinde bütün vasıflarına denk bir ağırlıkla oturduğunda, senin asla lider olamayacağın ortaya çabuk çıkmıştır. Buna rağmen, belki de seni sevdikleri için sende hep bir şeyler ümit edenlerin, daha uzun süre handikaplarım avantajlarınla yenmeni beklediklerini her halde reddedemezsin. Benim, kendisini tanıdığı için C.H.P.'de seni lider görmek isteyen Aksalın sana kaç defalar, kaç saatler "Turhan, kuliscilik yap ma. Kulise inme. Senin buna ihtiyacın yok. Sen bütün bunların üstünde kalmak suretiyle istediğin mevkiin sahibi olacaksın. Kuliste kendini yıpratıyorsun, harcıyorsun. Vazgeç o hevesten" diye yalvardığımızı unutmuş olamazsın.

Kendini alamadığın kuliscilik, o kayserililiğin seni önce, korktuğumuz gibi bir "hiç inanılmaz adam" yaptı, sonra da bugünkü gerçekten acı durumuna getirip bıraktı.

Turhan, şu gerçeği, sükûnetle düşündüğün tak dirde her halde kabul edeceksin: Mükemmel bir taktisyen olduğun halde hiç bir zaman stratejide başarı kazanamadın. Paşanın çizdiği stratejilerin taktik taraflarını, her zaman, herkesten iyi yürüttüğünü kimse inkâr edemez. Fakat hareketlerinin stratejisini de biz zat çizmek istediğin her seferinde, bizim mektep tâbirimizle söyleyeyim, fena halde çuvalladın. Bunda, karamsarlığa çabuk düşen karakterinin tesirini görmemek imkânsızdır. 27 Mayıstan sonra, "Artık her şey halledildi, ben memlekete karşı görevimi yaptım, kürsüme dönüyorum" etiketi altında, 14lerin hevesleri karşısında istikbalini fazla parlak görmediğin C.H.P.-den fiilen ayrılmak kararın üzerine bizim evin kütüphanesinde yaptığımız, saatlerce süren konuşma acaba hatırında mıdır? Benim sana söylediklerimin eşini, birbirimizden tamamile habersiz olduğumuz halde sonradan Aksal da tekrarlamıştı. "Hangi, her şey halledildi? Asıl çetin devre şimdi başlıyor. Savaşı bırakıp kaçamazsın. Askerî ihtilâli sivil demokratik rejime çevirme mücadelesinde Paşanın sana ihtiyacı var. İstikbali başka yerde arama niyetini böyle etiketlerle saklayamazsın. Tekrar politikaya döndüğünde bu hareketin senin için handikap olur, sana inanmak güçleşir" demiştik, fakat seni caydıramamıştık.

Hava değişince, seni gene politikanın içinde gördük. Hem de, 14'Ierin tasfiyesiyle duruma hâkim olmuş aynı C.H.P.'nin içinde..

Son serencamının İkinci İnönü Hükümeti ile Üçüncüsü arasındaki devrede başladığım sanırım. C.H.P.'ye A.P, ile, senin idarende koalisyon yaptırtabilirim sandın, yanıldım. Bu suretle Paşanın veliahtı olduğun tescil olunur sandın, yanıdın. Paşa bitmiştir sandın, yanıldın. Ortanın Solunu Teşkilât, seçimden sonra şeytan taşlar gibi taşlayacaktır sandın, yanıldın. Bunu halk tutmayacaktır sandın, yanıldığım görüyorsun. Bütün bu yanılmalar, seni adım adım C.H.P.'nin dış kapısı önüne getirip bıraktı. Paşayı ve Paşa faktörünü yanındaki bir iki ukalâ megalomana bakıp küçümsemen, hazin halinin temelinde yatan sebeptir. Ama öyle görünüyor ki istikbalin, bugünkü halini aratacak bir yönde seyretmektedir.

Turhan, "Turhan Feyzioğlu" imzasını sen, o son yayınlanan bildiri kadar cahilane, dünyadan habersiz, ilmin en basit gerçeklerini dahi tahrif eden, tam demagoji örneği, hem de en kabasından demagoji örneği bir metnin altına yakıştırır mısın? Banguoğludan farkın mı kalmış senin, o "ortak görüşleriniz"i sıralarken? Aman yarabbi, bir ilim adamı rus komünist partisinin marksizmiyle isveç sosyalist partisinin marksizmini aynı sepetin içine nasıl koyar ve kemalizmin miting meydanlarındaki demagojik istismar tarzım nasıl ciddi bir bildiriye sokar?

İnsanlar strateji hatası da yapabilirler. Her hata gibi, bunun da ödenecek bir kefareti olur. O ödenir, strateji terkedilir. Affedilmeyecek olan, yanlış bir stratejiyi sonuna kadar uygulamaya kalkışmak ve mağlûbiyeti hezimet, kaderi felâket haline getirmektir. Ancak iptidailiktir ki insanları, böyle bir yolun üstünde durmaktan alakoyar. Senin gibi bir kimseyi, ihtirası aklından bir parmak yukarda olduğu için bu iptidaîliğin pençesinde görmek inan ki bir ıstırap konusu, Turhan,

Hüzünle gözlerinden öperek»

ne bu yoldan bir efsane yaratmış olduğu doğrudur ama bunun bedelini nasıl ödediği de hatırdan çıkarılmamalıdır. Hiç bir şeye doğru teşhis konulmadan ve en kötü hadiseler bile zafer diye gösterilerek -yahut yutturularak- iktisat politikası takip edildiği takdirde iflâsın en kısa zamanda memleketin kapısını gelip çalması mukadderdir.

Nitekim, bizzat Demirel bir zammın veya vergi artışının bahis konusu olmayacağını defalarca temin ettiği halde ilk zam furyası kendisini belli etmiştir ve şimdi "nurlu ufuk"ta bekleyen vergi artışlarıdır. Bunlar, bu derginin kanaatince, sıhhatli bir iktisat politikası için kaçınılmaz tedbirlerdir ve iktisat ilminin emrettiği hususlara karşı çıkmak için ya özel maksatlı, ya da demagog olmak lâzımdır.

Ama, bir İktidarın başına bunca ciddiyetsiz lâfı söyleten hangi lüzumun icabıdır, ah, bir o öğrenilebilse.. Ve Başbakan, bir "İnanılmayan Adam" olmanın orta vâdedeki mahzurlarını bir anlayabilse..

C. H. P.

Yol ağzı

Asık bir suratla pardesüsünü giyerken AKİS'çi ile karşılaşan CHP

Emin Paksüt
Partnerin zararlısı

Merkez Yönetim Kurulu üyesi Orhan Birgit, "Nereye?" sorusuna, "Paşaya.." diye cevap verdi ve sonra kısaca açıkladı:

"— Feyzioğlu ve arkadaşları Mecliste karşı bildiri yayınlamışlar. Merkez Yönetim Kurulu ile Genel Başkan durumu görüşecek.."

Olay, haftanın başında Pazartesi günü CHP Genel Merkezinde cereyan etti. Mecliste bir bildiri yayınlandığı ve bunun bir gün Ünce çıkan Parti Meçlisi bildirisine karşı bir anlam taşıdığı duyulmuştu. Saat 14.30'du. Pardesüsünü, paltosunu kapan Merkez Yönetim Kurulu üyeleri birer ikişer Rüzgârlı Sokağa çıkıyor ve ilk buldukları vasıta ile Pembe Köşkün yolunu tutuyorlardı.

Koridordan ilerleyen gazeteci, soldaki odalardan birinde, çıkmak üzere bulunan bir Merkez Yönetim Kurulu üyesi gördü ve kendisinden Feyzioğlu hizbinin bildirisi hakkındaki fikrini sordu. Cevap şu oldu:

"— Adamlar isyan ettiler!"

CHP'li genç yönetici sonra,

"— Şimdi Merkez Yönetim Kurulu, Paşa ile toplantı yapacak. Bakalım, Paşa ne diyecek.." dedi, bir süre durdu ve ekledi:

"— En keskin noktaya gelinmiştir.."

Kutsal olmayan isyan

Varılan "keskin nokta", CHP içinde uzun bir süredenberi devam eden mücadelede tarafların en sert şekilde karşıkarşıya geldikleri ve iplerin kopması ihtimalinin ufukta açıkça göründüğü nokta idi. CHP'nin Kurultaydan sonraki en yetkili organı olan Parti Meclisi günlerce çalışmış, meseleleri görüşmüş, tartışmış, vardığı sonuçları bir bildiri ile kamuoyuna açıklamışken, bunun ertesi günü, Ecevit ekibini yıpratmak için Kurultay öncesinden bu yana çaba gösteren hizbe dahil sekiz Parti Meclisi üyesi kendi başlarına âdeta ikinci bir bildiri yayınlamışlardı. Bir gün önceki meşru bildiri île çok noktada çelişen, bazı Parti Meclisi üyelerini suçlayan, CHP merkez yöneticilerini sanki marksist ve demokrasi aleyhtarıymış gibi göstermek isteyen bildirinin -görünüşte muhalefet şerhininaltındaki imzalar şunlardı: Emin Paksüt, Orhan Öztrak, Turhan Feyzioğlu, Ferit Melen, Fehmi Alparslan, Turan Şahin ve Süreyya Koç. Coşkun Kırca ise bunun sonuna bir not düşmüştü. Bunda, hernekadar

Orhan Öztrak
Nereden nereye!..

bu bildirinin ve esas Parti Meclisi bildirisinin imzalarına katılamamışsa da, Feyzioğlu ve arkadaşları ile aynı görüşleri paylaştığını bildiriyordu. İşin en ilginç tarafı ise, Turhan Feyzioğlu, Ferit Melen ve Fehmi Alparslânın, bu bildiriye koydukları imzalarının üzerine, taşıdıkları Grup Başkan Vekilliği ünvanlarını da iliştirmiş olmalarıydı. Kırca da imzasına "grup kâtibi" ünvanını eklemişti! Bununla söylenen herhalde şu oluyordu: "CHP'nin Senato ve Meclis Grupları, Eceviti tasvip eden Parti Meclisine karşıdırlar".

Bu suretle Feyzioğlu ve takımı sadece Parti Meclisinde bir hizipleşme hareketine girişmiyorlar, sanki Meclis Gruplarını da Genel Merkeze karşıymışlar vasiyetine sokuyorlardı. Karşı bildiride bu takım, gerektiğinde kamuoyuna daha başka açıklamalar da yapacağını tehditkâr bir edayla çıtlatıyordu.

Hadisenin çapının ilk nazarda göründüğünden daha geniş düşünüldüğü dikkat nazarından kaçmadı.

Bayrağı Banguoğlu mu tutacak?

Bu isyan bildirisinin yayınlandığı gün, Son Havadis gazetesinin manşetine, suratında sinirli bir gülümseme taşıyan bir adamın resmi iki sütun üzerine yerleştirilmiş ve resmin altına şu başlık atılmıştı:

"Banguoğlu mücadele bayrağını açtı."

Resimdeki gülen adam Banguoğludan başkası değildi. Banguoğludan özel demeç aldığı anlaşılan Son Havadisin sevinçle verdiği habere göre, CHP Meclis ve Senato Grupundaki Ortanın Solu aleyhtarları "Ecevit takımına karşı giriştikleri savaşı ortak yürütmek" kararı almışlardı. Bu mücadele cümlesinden olarak Prof. Banguoğlu yurt gezilerine çıkacak, İnönünün halkı sevmediğini, 20 yıldır seçim kazanamadığını, CHP'nin İnönünün veya Ecevitin değil Atatürkün partisi olduğunu anlatacaktı. Son Havadis muhabirine, arkadaşlarının isimlerini, kendilerine zarar vermemek için açıklamıyacağını söyleyen Banguoğlu, nedense, şu soruya cevap vermişti:

"— Feyzioğlu ve Kırcanın Ecevit ekibine karşı takındıkları tavrı Ortanın Solundakiler post kavgası olarak görüyorlar..Siz nasıl yorumlarsınız?"

Banguoğlunun, Feyzioğlu ile ilgili bu soruya verdiği cevap az ilginç değildir:

"— Bu mücadele devam edecektir.."

Diğer taraftan Banguoğlunun "CHP Atatürkün partisidir" sloganına paralel olarak yeni isyan6ıların bildirilerine koydukları ve tam bir demagoji örneği olan atatürkçülük edebiyatı akıllara bazı müstakbel yakınlaşmaları getirdi. Gerçi Banguoğlunun CHP'den kopmasının sebeplerinden biri, kendisini İnönü Millî Eğitim Bakanlığı için düşünmüşken buna Feyzioğlunun engel olduğu inancıydı ve kendisini hep yeniden İnönünün Millî Eğitim Bakam hayal etmiş Banguoğlu bundan sonra mütemadiyen Feyzioğluna veryansın etmişti ama, politikada kimlerin nerede bulunduklarını söylemek kolay olmuyordu. Daha son İnönü Hükümeti sırasında, Feyzioğlu ve Kırca için Ferit Melen gericinin gericisi, sağcının sağcısı, liberalin liberali, özel sektörün hâmisi ve reformların baltalayıcısı değil miydi? Ya Orhan Öztrak, Feyzioğluna karşı bir hareketin liderliğini denememiş miydi? Böyle bir kumpanya içinde Banguoğlu ile Feyzioğlu mu bağdaşamayacaktı?

Kampanya başlıyor

Nitekim bu hafta, "Ortanın Soluna karşı" etiketi altında CHP'de İnönünün muhaliflerinin bir "iktidar çıkışı" yapmak hevesleri ve hazırlıkları artık kendini tamamile hissettirmişti. Zaten bir süredenberi AP'li gazetelerde, Feyzioğlu lehine yazılar yayınlanmağa başlamıştı. Hattâ geçenlerde bir AP'li gazetenin başyazısında kayserili Profesör açıkça övülmüştü. Ve bu başyazı, mahut Tahkikat Komisyonu üyeliği yapmış bir eski DP'liye aitti. Daha az bilinen bir husus ise AP'deki "Aydın kanat" adına Aydın Yalçının, CHP'dekî "Feyzioğlu kanadı" adına ise Coşkun Kurcanın karşılıklı ola-

CHP Meclîsi toplantı halinde
Yolunu şaşıranlar da var

rak birbirlerine çengel rolü oynadıklarıydı.

Feyzioğlu ve arkadaşlarının açığa çıkan durumları, Parti Meclisinde İnönünün sözleriyle de ortaya konmuştur. 76'lar denilen topluluğun bir zamanlar kendisine verdiği muhtırayı hatırlatan Genel Başkan, aynen şöyle demiştir:

"— O zaman 76'ları Arif Ertunga, Ekrem Özden gibi arkadaşların yönettiğini sanırdım. Burada, onların o zaman ortaya attıkları görüşlerin hâlâ öne sürüldüğünü görünce, aslında bunları kimlerin yönettiğini anlamış bulunuyorum."

Bunun anlamı, - takkenin düştüğü ve kelin göründüğüdür. Banguoğlu - Feyzioğlu hizbi belki bu yorumu kabul etmiyecek ve kurnaz gülümsemelerle "Yok, efendim, biz kendi inisyatifimizle açık mücadeleye başladık. Bu, bizim kendi tercihimizdir" diyecektir. Bu, böyle midir, değil midir, anlamak için işlerin gelişme şekline kısaca göz atmakta fayda vardır,

Faydacılık, gerçekçilik, ilericilik

CHP Parti Meclisinin son toplantısından sonra yayınlanan bildiride CHP hakkında şu cümle yer aldı: "Sosyal ye ekonomik sorunlarımıza sosyal adalet açısından bakar ve toplumu bütünü ile güvenliğe kavuşturmayı amaç bilir."

Bildirinin bu cümlenin yer aldığı ikinci maddesinde ayrıca, CHP'nin ortanın solunda bir parti olduğu açıkça belirtilmişti. Yine aynı maddede, CHP'nin ekonomik görüşünün temelinin karma ekonomi olduğu, demokratik düzenin esas kabul edildiği, bu şartlar içinde, ortanın solu karakterli reformlar yapılacağı, ileri adımlar atılacağı ifade edilmekteydi.

Bütün bunlar, XVIII. Kurultayından sonra Partiye hakim olan fikirlerdir ve ilk defa söylenmemektedir. Aşağı yukarı ilk defa vâki olan, sosyal yönde fikirlerin söylendiği bir parti bildirisine "sosyalist değiliz" ibaresinin konulmasına ihtiyaç hissedilmemesidir. Hem de bir hizbin -Feyzioğlu hizbinin- bütün gücüyle bu ibarenin konulması için gayret göstermesine rağmen... Feyzioğlu, Parti Meclisine bir bildiri taslağı ile gelmiş ve teklifte bulunmuştur. Bu taslakta "CHP sosyalist değildir" ibaresi mevcuttur. Hem de Ecevit ekibini şüphe altında bırakabilecak tuzak mahiyetinde ifadelerle birlikte... Buna karşı, Genel Başkanın teklifi şu olmuştur:

"— Hay hay... İstediğiniz ifadeyi bildiriye, koyalım. Ama işbaşındaki Merkez İdare Kurulunun Kurultay kararını aşmadığının Parti Meclisinin ittifakla aldığı kararla anlaşıldığını da söyleyelim. Ne dersiniz?"

Tabii, CHP'nin sosyalist olmasından veya olmamasından çok "Ecevitin CHP Genel Sekreteri olması"nı düşünen Feyzioğlu, İnönünün bahsettiği ittifaka katılmaktan -bunu söylerse sermayeyi kediye yükleyecektir- kaçınmıştır. Feyzioğlunun istediği, kamuoyunun, esas itibariyle bir tek sosyalizm tanıdığını, marksist temele dayanan bu sosyalizmin müşahhas olarak da Rusya ve Çinde uygulandığını söylemek, devamlı propaganda ile Ecevit ve arkadaşlarının -Feyzioğlunun çizdiği anlamda- sosyalist olduklarını yaymak ve Parti Meclisi bildirisine konulacak "CHP sosyalist değildir" ibaresiyle, yetkili organın da Ecevit grupunu takbih ettiğini ispat etmek idi. Oyun buna dayanıyordu.

Feyzioğlu, Parti Meclisinde yaptığı konuşmada, bu tezini ispat için ne deliller göstermedi ki... Efendim, Batıdaki sosyalist partiler dahi yürüyüşlerinde, toplantılarında kızıl bayraklar taşırlar, enternasyonal marşı söylerlermiş, programlarının hedef maddesinde bütün üretim araçlarının kamulaştırılması öngörülürmüş. Bu ilim adamına göre, İngiliz İşçi Partisi bile komünistti!

Bir fobinin tedavisi

Buna sert cevap, yine bir ilim adamından, Nihat Erimden geldi. Erim, Türkiyede sosyalizmi komünizmle karıştırarak umacı haline getirme kampanyasının yürütüldüğünü, CHP'lilerin buna katılmamaları gerektiğini ifade etti ve "kolektivizmin dışında bütün sosyalist prensipleri benimsiyorum" dedi. Erim, kendi düşüncelerinin Kurultayda çizilen sınırın ötesinde olduğunu ve meselâ Genel Başkanın "CHP hiç bir zaman sosyalist olmıyacaktır" sözüne itiraz ettiğini belirtti. Bu sırada İnönü kahkaha ile gülüyor ve,

"— Bunun bir kasdı var" diye espri yapıyordu.

Prof. Turan Güneş de yaptığı konuşmada, sosyalizmi komünizme en yakın şekilde Feyzioğlu, Kırca ve Melenin tanımladıklarını ifade etti. Feyzioğlu ve arkadaşlarının oyunu boşa çıkmıştı. Hele Genel Başkanın yaptığı konuşmada,

"— Kırk yıldır devletçiyim. Devletçilik solculuktur, diyorlar. Böyle ise, evet, solcuyum. Kırk yıldır halkçıyım. Halkçılık solculuksa, evet, böyleyim" demesi, sosyalizmle komünizmi aynı çuvala doldurarak CHP'yi komünistlikle suçlama gayretlerine âdeta bir şamar niteliği taşıyordu.

Kulağa Küpe...

Bilen kazanıyor!

İsmet Paşa "Eğer devletçilik solculuksa, eğer halkçılık solculuksa ben kırk yıldır solcuyum" dedi ya.. T.İ.P.'in Akşamcı sözcüsü soruyor:

"— Peki, o halde neden Nâzım Hikmet sizin devrinizde hapsedildi?"

Ha, çünkü efendim, İsmet Paşa der ki: "Ben solcuyum!" Nâzını Hikmet ise, komünisttir. Komünist.

Ya, siz efendim, ya siz bunların hangisisiniz?

Coşkun Kırca
Şapa oturdu

İnönünün "Solcuyum" sözüne iki yönden tepki geldi. Sağdakiler Banguoğlu, AP'liler, vesaire- "Tamam, İsmet Paşa rengini belli etti" diye göbek atarlarken, Çetin Altan, dehşetengiz bir yetki ve vukufla İnönüye itiraz etti: "Solcu olmak İsmet Paşa olmaktan zordur. İsmet Paşa İsmet Paşa olmuş ama, solcu olamamıştır." Bununla, son yıllarda bir Allahlığını ilân etmemiş bulunan -peygamberliğini ilân etmiştir- Altan kendisinin ne yaman bir kimse olduğunu da tekrar açıklıyordu.

Ve Çetin Altan, bu arada, İnönünün 40 yıldır nerede olduğunu soruyordu. Bu sorunun Altan tarafından sorulmasına bir TİP mensubu dahi dayanamadı ve,

"— Hızlı giden çok bağırır. Peki, Çetin Altan .1960 öncesinde ne yapıyormuş?" dedi.

Sağdan ve solun ucundan gelen bu tepkiler, CHP'nin hangi noktada bulunduğunu gösterecek bur başka ölçüdür. CHP soldadır. TİP de soldadır. Fakat aralarında fark vardır: CHP karma ekonomiyi devamlı ve esas sistem olarak görmekte, TİP ise karma ekonomiyi geçici saymaktadır. CHP, TİP'in arzuladığı ölçüde bir devletçiliğin demokratik özgürlüklerle bağdaşamıyacağı tenkidini yapmakta; TİP ise, CHP'nin bahsettiği sosyal hedeflere karma ekonomi ve sulandırılmış doktrinle varılamıyacağını söylemektedir. TİP marksizmi programında ve tutumunda esas kabul eden,bir partidir; CHP ise, İnönünün son Parti Meclisi konuşmasında bir defa daha ifade edildiği gibi, "memleket gerçeklerine ve ihtiyaçlarına göre bir parti"dir. Yani CHP doktriner değil, faydacı -pragmatik- hüviyette bir siyasî kuruluştur.

CHP'ye sağdan hücum eden siyasi partiler ve siyasetçiler ise, "sosyal ve ekonomik sorunlara sosyal adalet açısından" bakmayanlardır. Onlar hem iktisaden ve hem de dünya görüşü olarak "sağ"dadırlar. İktisatta liberal görüşe, dünyaya bakışta ise ahrete yakın olan bu parti ve politikacılar elbette ki, memleketin gerçek ihtiyaçlarını değerlendiren ve bunlara cevap verebilmek için, iptidaî sermaye çevrelerine pek sevimsiz de gelse, reform, sol, hattâ sosyalizm gibi kelimeler-

Şahidin var mı?

Geri kalmış memleketlerin kurtuluş yolunun döviz getirmek, başka bir deyimle, döviz getirecek işler tutmak olduğu, ekonomistlerin üzerinde birleştikleri tek fikirdir. İktisadi doktrinler, her iktisadi bünyede çeşitli sonuçlar veren görüş ve buluşlardır. İktisadi hastalıkların açıkça teşhis edildiği toplumlarda bile, bu hastalığın ilâcı olması gereken iktisadi tedbirler, beklenen ve umulan sonucu çoğu zaman veremezler. İkinci Dünya Savaşından önce, fiyatları düşürmek amacıyla, İngilterede sekiz defa uygulanan varlık vergisi, beklenen sonuçta bir fiyaskodan ileri gidememiştir. Buna karşılık, Almanyada, doyçemarkın önünden bir sıfır kaldırmak suretiyle yapılan devalüasyon tutmuştur.

Gelelim bizim hastaya.. Asprin kadar klâsik ilâcımız : İhracat! Malımızı satacak pazar bulmak, hattâ iç pazarlarımızda sıkıntıya düşmek pahasına da olsa, satılabilir mallarımızı dışarıya satmak... Bu memleketin, sokağa düşen dâvalarım bir kenara bırakırsak, iktisadi kurtuluşunun en gerçek yolu, bu. O halde, akıllı bir idarenin, kafasını ve sermayesini bu işe yatırmak cesaretini gösteren iş adamına ve, en geniş anlamıyla, bu iş sahasına elden gelen her kolaylığı ve yardımı sağlaması gerekir. Gerekir ama, bizde bir ilim haline gelen bürokrasi bütün heybeti ve sapıklığıyla konunun karşısındadır : İhracatçı tüccar, Ticaret Bakanlığı Standardizasyon Dairesinin eliyle bir ihracat ruhsatnamesi almak zorundadır. Standardizasyon, ihraç edilecek malın evsafında aranması gerekirken, her ne sebepten ise, tüccarda aranır. Ticaret Odasına, "Falan malı ihraç etmek isteyen falanca şahıs bu maldan anlar mı, bu işin ehli midir?" gibilerden acaip sorular yöneltilir. Ticaret Odasının eline böyle bir iş düşmeyegörsün. Aynı işle meşgul üç tüccardan, ihracat belgesi bekleyen bu garibin durumu sorulur. Ayni işi yapan bu üç kişi, görev duygusu, insanlık duygusu, rekabet duygusu, hatta bazen de kıskançlık duygusu İçinde, düşünür -taşınır, ayrı ayrı cevaplar verirler. Bu işler sonuçlanmadan, verilecek ruhsatnamenin, önce, 500 küsur lira olan harcı tahsil edilmekte kusur edilmez. Cevaplar, Standardizasyon Müdürlüğüne gelir. Beğenilmez. "Bu adam mademki ihracat yapmaya ehil değilmiş, ruhsat vermiyoruz" denilir. Parasını ve kafasını bu işe koyan tüccar itiraz eder, "Beni, sorduğunuz o adamlar tanımazlar, falana ve filâna sorun" diye yalvarır. Bu kez-, "Seni imtihan edeceğiz" derler. Meselâ, SBF'den biri veya Ticari İlimler Akademisi görmüş bir memur, tüccarı, sadece yemesini becerebildiği fasulyeden, domatesten imtihan eder ve "Bildi. Fasulye ve domates ihracına ehildir" gibi bir belge düzenler. Ticaret Odası, durumu, belgeyle Standardizasyon Müdürlüğüne gönderir. Tüccar, böylece, ihracat ruhsatnamesini ya alır, ya alamaz.

Bir hikâye vardır: Devrin padişahı,saray mensuplarından bir odacıya iltifat ederek, "Seni Bağdata kadı eyledim" der. Adamcağız şaşırır, "Efendimiz, ben cahilim, bu işi yapamam" diye yalvarır. Fakat fayda etmez. Padişah "Kadılıktan kolay ne var? Karşına bir adam gelir. 'Şahidin var mı?' diye sorarsın. Varsa haklı, yoksa haksızdır" diye kesip atar. Yeni kadı, böylece, Bağdatta makamına oturur. İlk ziyaretçisi kapıdan girince, "Kimsin, ne istiyorsun?" diye bağırır. Adam, "Bendeniz, Kadılık Başkâtibi Hasan kulunuz" deyince, kadı, "Şahidin var mı?" der ve el çırpıp, zaptiyeleri çağırır, adamcağızı hemen hapsettirir. Onbeş gün sonra etrafında kimse kalmadığını görünce, padişaha haber iletir : "Bağdat bitti, başka emriniz var mı?"

İşlerimizde Bağdat Kadısının kafasını kullanmakta ısrar ederken, "geri kalmış memleketler" deyimine de kızıyoruz. Olur mu?

H. Nihad ERER

den umacıdan korkar gibi korkmayanlara kızacaklar, düşman olacaklardır.

Peki, ya Feyzioğlu?

CHP bu noktaya elbette ki birdenbire gelmemiştir. Bir partinin bir görüşü birdenbire ve olgunlaştırmadan benimsemesi ya yeni kurulmuş olması, ya da bir doktrini hazır elbise gibi giyinivermesi ile mümkündür. CHP bunu yapmamış, ama çağın ihtiyaç ve düşüncelerini izlemek için gayret sarfetmiştir. Bilindiği gibi, CHP içinde bugün hakim hale gelen görüş, 1961'denberi kademe kademe, adım adım mesafe kaydetmiş, geçen süre, fikirlerin olgunlaşması ve Türkiyenin şartlarının doğru teşhisi, çarelerin iyi tesbiti için faydalı olmuştur; İşin en tuhaf ve manalı tarafı, bunun içinde Feyzioğlunun belki de en fazla tuzu bulunmasıdır. Bugün İnönü, Ecevit ve Ortanın Soluna inanan CHP'liler, "Türkiye için en yararlı formül, bizim formülümüzdür" diyebiliyorlarsa geçen sürenin, yapılan tartışmaların bunda büyük rolü olmuştur.

Bugün CHP, ortanın solunda, sosyal demokrasiyi hedef edinmiş, batılı anlamda demokratik sosyalizme hiç de uzak olmayan bir partidir. Bir parti ekonomik ve sosyal sorunlara sosyal adalet açısından bakıyor ve toplumu bütünü ile refah ve güvenliğe kavuşturmayı hedef ediniyor, fakat aynı zamanda "ben doktriner değilim, faydacıyım" diyorsa, o partiye "sosyalisttir" demek de tam doğru değildir, "sosyalist değildir" demek de... Ama, ya Feyzioğlu nedir? Kırcanın görüşleri nasıldır? Melenin, bir takım şüphelerden başka, şöyle, açık-seçik söylediği birşey var mıdır? Son Parti Meclisi toplantısı, bu hizbin, saptığı inkâr yolunda gün geçtikçe daha da kısırlaştığını ortaya koymuştur. Bu hiziptekilerin söyledikleri, "CHP Atatürkün partisidir, Milli Mücadeleden gelmiştir, marksist değildir"den ibarettir. Peki, Feyzioğlu ve arkadaşlarının arzuladığı CHP nasıl bir CHP-dir? Bunlar 1966 Türkiyesinin iyice keskinleşen sosyal ve ekonomik sorunları karşısında ne düşünmektedirler? Bunlar belli değildir ama, bu hizbin Eceviti hiç, ama hiç istemediği açıkça ortadadır. Bunlar Kurultayın hemen sonrasında yapılan Grup yöneticileri seçiminde, bir organize mücadeleye girmeyen Ecevit ekibine karşı elde ettikleri mevkileri kullanmak, bir Grup-Cenel Merkez ayrılığı yaratarak Kurultayda kazanmış görüşü başka yollarla yıpratmak amacında görünmektedirler; Grup yönetim kurullarını bu istekleri için kullanmakta hiç perva etmeyen bu hizip, "Ama bu, partiye zarar verir" denilince 'ayağa fırlamakta ve "Merkez-i Umumi hakimiyeti mi?" diye itiraz etmektedirler. Son Parti Meclisinde böyle olmuştur. Ancak Grupların da başkanı olan Genel Başkan, ortada partiye zarar veren bir durum bulunduğunu ve menfi tutumun Grup yönetim kurullarından geldiğini işaret etmek zorunda kalmış, hattâ örnek vererek, Coşkun Kırcanın, Cumhurbaşkanım Grup sözcüsü olarak tenkit edemiyeceğini, bunun yetkiyi aşmak olduğunu söylemiştir. Nitekim Parti Meclisi, artık dallanıp budaklanmış olan bu probleme eğilmiş ve yayınlanan bildiride, 3. madde olarak, Gruplar ile Merkez organının ahenk içinde çalıştırılmasının zorunlu olduğu ifade edilmiştir. Bu ahenk mutlaka sağlanacaktır. Pazartesi günü, isyan bildirisi üzerine, Pembe Köşkte yapılan toplantıda konu tekrar ele alınmıştır. Sınırı aşanlar karşısında boş durulmıyacaktır. Önümüzdeki günlerde hem Merkez organının, hem de Grupların başkanı olan Genel Başkanın probleme eğilmesi, meselâ Grupta konuşup, CHP-li parlamenterlere "Mesele budur. Çarenizi bulun, tavrınızı takının" demesi mümkündür. Ortanın Solu ekibi ise, "Grupta mücadeleye bütün ağırlığı koyarak başlama zamanının geldiği" kanısındadır.

A.P.

Fesuphanallah!

Gömleğinin yakalarını, önünü arkasına giydiği kahverengi eski kazağının üstüne çıkarmış kısa boylu esmer adam, gazetecinin sorusunu dikkatle dinledikten sonra bir süre düşündü, sonra gayet açık ve kesin olarak, "yeni bir parti kur-

C.H.P. Genel Başkanı İnönü ve Genel Sekreter Ecevit
"Ortanın Solu" aklın yolu

mak üzere harekete geçtiklerini" söyledi.

Konuşma, geçtiğimiz hafta Per şembe günü Millet Meclisi koridorlarında, AP'nin milliyetçi - mukaddesatçı milletvekili Osman Yüksel Serdengeçti ile AKİS muhabiri arasında cereyan etti. Serdengeçtinin tabiriyle, yapılan bu "Akis - Bilâkis" -Serdengeçti, kendisini "bilâkis" kabul etmektedir- görüşmesinde mukaddesatçı milletvekili, "partiler yelpazesinin, en sağında yer alacak yeni bir parti kurulacağını ve gerek AP içinden gelecek, gerekse CKMP, YTP ve MP'den katılacak milliyetçi - mukaddesatçı milletvekillerinin bu partide toplanacaklarını" bildirdi. Önümüzdeki günlerde Kıratın gazabına uğrayarak partisinden ihraç edilmesi kuvvetle muhtemel Serdengeçti, türk politik hayatında mevcut ve muhtemel gelişmelerin böyle bir partiyi zorunlu kıldığını ve mevcut partiler içinde tam bir milliyetçi - mukaddesatçı politikanın yürütülemiyeceği inancından hareket edilerek böyle bir karara varıldığını söyledi.

Serdengeçtiye göre ismi muhtemelen "Millî Hareket Partisi" olacak bu yeni kuruluşun genel başkanlığına milliyetçi - mukaddesatçı cephenin değişmez akıl hocası Prof. Ali Fuat Başgil getirilecektir. CKMP nin "darbeci" Genel Başkanı Alpaslan Türkeş, şeklen, partinin ikinci kademesinde yer alacak ve fakat dizginler onun elinde olacaktır.

-Milliyetçi - mukaddesatçı ilkelerle ortaya çıkacağı ve "suyunun suyu" bir nasyonal sosyalist dünya görüşünün hakim olacağı anlaşılan yeni parti için yapılan görüşmeler bir hayli ilerlemiştir. Hareketin öncülüğünü yapanlar -ki bu konuda kesin bir bilgi olmamakla beraber, bunların AP'nin milliyetçi - mukaddesatçı unsurları oldukları belirtilmektedir- prensip olarak anlaşmaya varmış ve üst kademede bazı toplantılar yaparak, izleyecekleri taktik ve stratejiyi tesbit etmişlerdir.

Haber, Ankara politik kulisine de sızmış ve bazı çevreler, hareketin öncüsü olarak gördükleri kişileri kuruluşun en' kısa zamanda gerçekleşmesi için sıkıştırmaya başlamışlardır.

Yeni parti haberi taşraya bile ulaşmış ve milliyetçi mukaddesatçı bazı milletvekillerine, bu arada Osman Yüksel Serdengeçtiye pek çok mektup gelmeye başlamıştır. Çoğu AP'li çevrelerden gelen bu mektuplarda yeni partinin bir an önce kurulması ve prensipleri hakkında açıklama yapılması istenmektedir. Kuvayı Milliye gibi, Milliyetçi - mukaddesatçıların hakim oldukları-bazı dernekler şimdiden, yeni partiyi destekleyeceklerini bildirmişlerdir. Din adamlarının kurduğu pek çok derneğin de aynı eğilimi göstereceği tabii kabul edilmektedir: AP'den ayrılacak milliyetçi mukaddesatçı milletvekilleri ile diğer partilerden geleceklerin" Mecliste şimdilik 3040 kişilik bir grup teşkil edebileceği sanılmaktadır.

Osman Y. Serdengeçti
....-ve *bilâkis*

AP Antalya milletvekili Osman Yüksel Serdengeçti, bu haberlerin hepsini doğrulamış ve fakat şimdilik isim veremiyeceğini bildirerek şunları söylemiştir:

"— Partinin Nisan veya en erken Mart ayına kadar kurulabileceğini sanıyoruz. Seçimlere AP'yi vurabilecek bir güçle katılacağız. AP'yi iktidara getiren ve fakat şimdi ihanete uğrayan oylar, aslında bizim oylarımızdır.

Lider bolluğu

AKİS muhabiri, imamla konuşmasıyla ün yapmış Serdengeçtiden bu bilgileri aldığının ertesi günü, yeni partinin lideri olacağı bildirilen Alpaslan Türkeşle konuşmak istedi. "Fakat Türkeş "işi olduğunu ve bu görüşmeyi ancak yılbaşından sonra yapabileceğini" söyledi. Belli ki Türkeş, şimdiden havalanmıştı. Halbuki, hiç değilse şimdilik, daha alçaklardan uçması gerekmez miydi?

Aynı konuda bir başka görüşme, milliyetçi - mukaddesatçı bilindiği için bu hareketin önünde olması gereken Prof. Osman Turanla oldu. Prof. Turanı AP'den arayan muhabir, telefona çıkan odacıdan,

"— Valla, o buralara uğramaz oldu. Kongreden bu yana ortalarda yok" cevabını aldıktan sonra kendisiyle İsrail Evlerindeki evinde konuştu. Osman Turan haberi yarı yalanladı, yarı doğruladı,

"- Evet, bir hazırlık olduğunu işitiyorum.-Fakat bu, şimdilik fikrî seviyede oluyor. Daha doğrusu, bir temenni mahiyetinde" dedi.

. , Fakat haftanın başında Pazartesi günü. Yeni İstanbul gazetesindeki bir haberi gören muhabir, hayli şaşırdı: Sağ üst köşeden çift sütun üzerine verilmiş bu haberde "yeni parti kurmak için vakit erken" deniliyor ve AKİS muhabiri ile Osman Turanın iki gün önce konuştukları aynen yer alıyordu. Bunu gören gazeteci, . mesleki bir hata yaptığını anladı. Haber alacağım derken, bir gazetenin profesör seviyesindeki muhabirine haber sızdırmıştı!

Bu, aslında bir telâşın ifadesiydi ve iki sebebi olabilirdi: Osman Turası ya yeni parti hareketinin şimdiden duyulmasını sakıncalı buluyor, ya da büyük kongresinde gazabına uğradığı AP'lilerden hâlâ kendisi için bir ikbâl umuyordu, Fakat haber, yazılışındaki bütün . ustalığa rağmen, yeni parti söylentisini yalanlamıyor, bilâkis doğruluyordu. Yani, aslında böyle bir partinin kurulması düşünülüyordu da, henüz eşref saat gelmediği için, bekleniliyordu.

AKİS muhabirinin aynı günlerde görüştüğü AP'li bazı milletvekilleri de yeni parti haberini doğruladılar.

Öte yandan, aynı gün, aynı gazetenin iç sayfalarında bir yazı daha yrr alıyordu. Osman Yüksel Serdengeçti imzasını taşıyan yazıda AP'li kodamanlara şiddetle çatılıyor ve, isin ilginç yanı, Alpaslan Türkeş bunlara karşı şiddetle savunuluyordu. Serdengeçtinin, durup dururken böyle bir yazı yazması acaba neden icap etmişti? Olayları bilmeyenler, "düğün değil, bayram değil.." diyerek, hayretlerini ifade ederlerken, Serdengeçti ne yaptığım ve bunu niçin yaptığını gayet iyi biliyordu. Çünkü Türkeş, yeni partinin lideri olmaya hazırlanıyordu ve bazı çevrelere şirin görünebilmesi için böyle telkinlere şiddetle ihtiyaç vardı.

Serdengeçtinin, aynı yazıda, yeni kurulacak partide yer alacak AP'li milletvekillerinin isimlerini de üstü kapalı olarak ihsas ettiği görüldü. Bunlar Osman Turan, Mevlût Yılmaz, Mehmet Ateşoğlu ve Sadi Pehlivanoğlu idi. Senatörlerden ise Ali Fuat Başgil ile. Hüsnü Dikeçligilin adı geçiyordu. İsimler, AKİS muhabirinin bu konudaki istihbaratım doğruluyordu.

Parti değil, doğumevi!

Yeni parti kurulacağı haberi, AP' ye hakim yöneticiler tarafından çoktan duyulmuş ve aşırı sağdaki doğum sancısına karşılık bunlar, gerekli tedbiri alma, yönüne gitmişlerdir. Çünkü böyle bir parti, AP için büyük tehlike olacaktır. Bir defa, partinin bütün gücünü teşkil eden dinci - gerici oyları kaybetme durumu vardır. İkincisi, parti tutar da, AP içindeki bütün milliyetçi - mukaddesatçılarla Demirel muhalifleri ve hele eski DP'liler o yana meylederlerse, Hükümetin düşmesi mukadderdir. Nitekim yeni partinin alemdarları bunu saklamamakta, eğer mümkün olursa Bütçe oylamasında, olmazsa ilerde, Hükümeti düşürmek için ellerinden geleni artlarına koymayacaklarını söylemektedirler.

Bütün bunları bilen, hiç değilse hesaplayan Demirel ve çevresi, bir süredir yoğun bir transfer faaliyetine girmişlerdir. Meselâ Safa Yalçuk kanalıyla YTP idarecilerine, AP'ye iltihak etmeleri için haber gönderilmiş ve fakat "elçi" eli boş dönmüştür. Çünkü şu günlerde YTP ile MP '-de, birbirleriyle birleşme temayülü mevcuttur ve yapılan temaslarda, prensipte anlaşmaya varılmıştır.

Alpaslan Türkeş
"İpin ucu bendedir."

Lider konusu yanında bazı teferruatta da anlaşmaya varılabilirse, bu iki partinin pek yakında birleşmeleri muhtemeldir. Yani, AP için bu çevreler şimdilik umut verici değildir. CKMP de yüzvermediği için işler iyice sarpa sarmış ve AP yönetici kadrosunda telâş elle tutulur hale gelmiştir. Küçük ve etkisiz de olsa, AP'den bir grupu koparacak olan yeni parti hareketi ve küçük partilerdeki bu birleşme temayülü, AP'-nin yakın gelecekte başına "türlü çeşitli" işler açacağa benzemektedir. AP İktidarını ve Demireli bu sonuçtan, "oruç keyfi" ile atılan nutukların kurtarıp kurtaramayacağı Bütçede belli olacaktır.

Eğitim

Öğretmen kırınıma devam

Konuşma aynı minval üzre uzayıp gidiyordu ki telefon çaldı, 174927 numaranın şehirlerarasından arandığı bildirildi. Odadakiler sustular. Konuşma kısa sürdü. Orta boylu gençten adam, karşısındakini dikkatle dinledikten sonra, "biraz daha sabır" dileyerek telefonu kapattı. Eğitimci İsmail Hakkı Tonguçun karakalem portresinin aşılı olduğu küçük odada sessizlik bir süre daha devam etti. Sonra, fi tarihindenberi kullanıldığı belli tahta masanın ötesinde oturan ve biraz önce telefonla konuşan orta boylu gençten adam, AKİS muhabirinin bu sırada kendisine yönelttiği "Bunun sonu nereye varacak dersiniz?" sorusunu şöyle cevaplandırdı:

" — Öğretmen arkadaşlarımızı onlara muhtaç etmiyeceğiz. 35 bin üyemiz var. De ki bunların 5 binini harcadılar. Geri kalanlar onları besleyecektir."

Olay, geçtiğimiz haftanın son günü, Türkiye Öğretmenler Sendikasının Tuna Caddesindeki Genel Merkezînde cereyan etti. AKİS muhabirinin sorularım cevaplandıran ve Devr-i Süleymanla başlayan devrimci öğretmen kırımından kendisi de yakasını kurtaramayan T.Ö.S. Genel Başkanı Fakir Baykurt, "Bu kırıma karşı her türlü meşru mücadele yollarını deneyeceklerini" söyledi.

A.P. iktidarının giriştiği bu "kırım" karşısında gerek T.Ö.S. ve gerekse Türkiye Öğretmen Dernekleri Millî Federasyonunun geçtiğimiz hafta içinde aldıkları son karar şu oldu: "Pilâvdan dönenin kaşığı kinisin."

A.P. İktidarının, sadece Hükümet programına koymadığı bu "devrimci öğretmen kırımı"nda kararlı olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, Millî Eğitim Bakam Orhan Dengiz, daha Bakanlık koltuğuna oturduğu günlerde, ilk işinin ne olduğunu saklamamış, "Bakanlığa milliyetçi bir hüviyet vermek için bir inceleme kurulu ihdas edilecek. Bu kurulun aldığı kararlar da uygulanacak" demek suretiyle A.P. İktidarına şirin görünmeyen öğretmenlere karşı girişilecek "büyük cihad"m bayrağını açmıştı.

Plânın Millî Eğitim Bölümü

Her işi demagoji plânında halletme gayreti içinde olan A.P., iktidar koltuğuna yerleştikten sonra "patates fabrikaları" ve "Boğaza köprü" gibi tarihî önem taşıyan vaadlerini de unutup, bir "Millî Eğitim İhtilâli"ne girişti. Binlerce köyde okul olmaması, okul olan köyde öğretmen bulunmaması ve milyonlarca insanın okuma - yazma dahi bilmemesi önemli değildi. A.P. İktidarı için önemli olan, bütün idarî mekanizmada olduğu gibi, Millî Eği-

timdeki C.H.P. taraflısı veya A.P.'yi tutmayan öğretmenlerin de kadro dışı edilmesiydi. Bu konuda takip edilecek yol tesbit edilmişti. A.P.'nin. Millî Eğitimde yuvalanmış zehir gibi milliyetçi - mukaddesatçı kurmayları gerekli hazırlığı yapmışlardı.

İşe önce. Millî Eğitim Bakanlığı merkez örgütünden başlandı. "Tonguçun çocukları", "Ortanın Solcuları", "allahsız gomonistler" sorgusuz sualsiz yerlerinden alınarak kızağa çekildiler. Bunların, yerlerine "imanlı türk çocukları" getirildi. Yeni gelenlerin hemen hepsi, peşin olarak, A.P. İktidarının bu "Millî Eğitim ihtilâli"ni destekleyen veya buna katılmayı kabul etmiş olan kimselerdi.

Yeni gelenler, mevcutlar ve hattâ "dışardan gazel"i daha uygun bulanlar aralarında tam bir işbirliği yaparak, bir "eğitim juntası" teşkil ettiler. Merkez temizlendikten sonra sıra, dışarıdakilere geldi. Millî eğitim müdürlükleri, ilk öğretim müdürlükleri bu juntanın istediği şekilde çalışabilecek hale getirildi. Bu defa, politikacı eskisinden, yeni politikacıdan ve milliyetçi - mukaddesatçılardan ibaret taşra kadroları teşkil edildi. Bunların ilk işi de, birer "kara liste" hazırlamak oldu. Ardından öğretmen kırımı başladı.

İlk ve Orta Öğretimden yüzlerce öğretmen, yerlerinden alınarak, başka yerlere atandılar. Daha "tehlikeli" bulunan öğretmenler de ya Bakanlık emrine veya açığa alındılar. Bunlar için gösterilen gerekçe, "hâl ve tavırları ile düşüncelerinin öğretmenlik mesleğiyle bağdaşmadığı" şeklinde özetleniyordu.

Kılıflar hazırlanıyor

Aralık ayında "devrimci öğretmen kırımı" daha da hızlandı ve 56 öğretmen, A.P.'lilerin deyimiyle, "gümbürdetildi". Bunlardan 15'inin suçu "solculuk", 18'ninki "politikayla iştigal"di. Bazılarına ise hiç bir sebep gösterilememişti. Bir kısmı için bulunan tek kılıf, "disiplin kurulu" kararıydı. Gerçekte bunların, T.Ö.D.M.F. Genel Başkanı Hayrettin Uysalın AKİS muhabirine söylediği gibi, "düşünmek"ten başka hiç bir suçları yoktu. En büyük suçları da Anayasayı ve Atatürk ilkelerini savunmaktı. Meselâ Anamurdan 7 öğretmene, teype aldıkları Atatürkün Bursa Nutkunu köylülere dinlettikleri; İzmir Hürriyet Ortaokulu Müdürüne, okulunda milliyetçi - mukaddesatçı öğretmenlere ders vermediği; İzmirden bir öğretmene, A.P.'nin karşısında olan gazeteleri okuduğu; Amasyadan 4 öğretmene, buradaki milliyetçi • mukaddesatçı

Salâhattin Arıkan Bey
Sizleri yine rahatsız edeceğimden özür dilerim.
Malatya maarif müdür muavinliği kadrosunun biri
açıktır. Hüseyin Kalpaklıoğlu buraya geldiğinde
yüksek ticaret mezunu bir öğ. getirilmesini istemiş
ler. Bu şahıs burayı yapamaz. Hemşerimiz Kalpaklı
oğluyla bir defa görüştüm. İkinci geldiğinde haber
alamadım. Bize yardım edeceğini vadetti mektup
yazdık cevap almadık. Yapacaksa çok acele olarak
Burada şef müfettiş Hüseyin Hafızoğlu var onu
getirsin bizler onun sayesinde yaşıyoruz. Başka
elimizden tutan yok. Bizim için nede dikenler
göğüs geriyor. Başkatiplik kadrosu da açık.
Pütürge ilçesi yetiştirme yurt müdürlüğü açıktı
karşı taraf hemen bir adamlarını yerleştirdiler.
Bütün müdürler onlardan seçiliyor. Bunları Hüseyin
Ceyin vekili yapıyor. Burası Ehlibeytin kalesi
Tipin yuvası - İnönünün memleketi meşhur
Malatyadır. Burada milliyetçi kelimesini
söylemek söyletmek ne kadar zor olduğunu unutma
yın. Ben hemşerinize yardım edin. Selamlar.
Nihat Fırat
Berber [illegible]

BİR MEKTUP — İçyüzü yan sütunlarda anlatılan "devrimci öğretmen kırımı", Millî Eğitim Bakanlığı çerçevesi içinde hiçbir yetkisi bulunmayan ve milliyetçiliği ise sadece adındaki "milliyetçi" sıfatından ibaret olan bir derneğin başındaki kişiye yazılan bu gibi mektuplarla yürütülmektedir. Millî Eğitim dâvasına bu seviyedeki mektuplar açısından bakan yetkililerin yapacağı iş, elbette ki, "öğretmen kırımı" olacaktır. Sağduyu sahibi herkese "bu başa bu tıraş" dedirtecek seviyedeki bu tutum, Millî Eğitimi gündengüne bir çıkmaza doğru itmektedir.

Hayrettin Uysal
"Düşünmek suç"

çevrelerin, ve bu arada Valinin hoşuna gitmedikleri için; Adanadan bir öğretmene, öğrencilerine tavsiye ettiği kitap yüzünden, bir diğerine de amerikalıları telin mitingine katıldığı gerekçesiyle işten el çektirildi.

Samsun öğretmenlerinin kaderi ise Vali Enver Saatçıgil ile Vali Muavini Muzaffer Osman Ağaoğlunun -ki bu zat, kaymakam iken, 1965 seçimlerinde AP'den adaylığım koymuştur- eline bırakılmıştı. 19 Mayıs Lisesi Felsefe öğretmeni Nâzım Bayatanın görevden uzaklaştırılmasından -bu öğretmen, Danıştay kararıyla görevine dönmüşse de şimdi askerlik görevini yapmaktadır- sonra, yine ayni lisenin İngilizce öğretmeni Hasan Kıyafet, sudan sebeplerle önce Samsun Namık Kemal Ortaokuluna nakledildi, oradan da Eskişehirin Beylikahırı Ortaokuluna sürüldü. 19 Mayıs Lisesi İngilizce öğretmenliğine ise, Kıyafetin yerine, Boby adında bir barış gömülüsü getirildi. Ayrıca Hüsnü Yıldız İçele, üstün başarı raporu almış olan Kavak İlköğretim Müdürü Naci Başol, öğretmen Kemal Barış, Mehmet Aydemir ve Murat Çalışkan başka ilçelere verildiler ve dokuz öğretmen hakkında da tahkikat açıldı.

Geçtiğimiz hafta içinde ise "piyango", T.Ö.S. Genel Başkanı Fakir Baykurta vurdu ve Baykurt, yapmakta olduğu ilköğretim müfettişliğinden alınarak Kültür Müsteşarlığı emrine verildi. Sendika Başkanı olduğu için. Bakanlıktaki junta, Baykurtu Ankara dışına çıkarmaya cesaret edememişti. Bu işin cezaî müeyyideleri bulunduğunu nasılsa öğrenebilmişlerdi. Fakir Baykurt için gösterilen gerekçe de diğer devrimci - anayasacı öğretmenlere gösterilen gerekçenin ayniydi: "Hâl ve hareketleri ile yazıları müfettişlik ve öğretmenlik yapmasına uygun değil"di. Fakir Baykurt, çok muhtemel dir ki, önümüzdeki günlerde bir müzeye memur tayin edilecektir.

Gereği düşünüldü

Devrimci öğretmenlere karşı açılan bu cihadın hedefi, A.P.'li ve milliyetçi - mukaddesatçı çevrelerden gelen isteklere göre tesbit edilmektedir. Milliyetçilik ölçücü olarak, sadece adı milliyetçi olan bir derneğe yakınlık durumunu alan bu çevreler, kendi çıkarları için tehlikeli gördükleri kimseleri her vasitayı kullanarak tedirgin etmektedirler. Meselâ Selâhattin Arıkan adında bir şahsın başkanlığını yaptığı Milliyetçi Öğretmenler Derneği, Bakanlıkla işbirliği halinde çalışmakta ve kırım juntasının en önemli kanadını teşkil etmektedir. Taşradaki dernek yöneticilerinin istekleri bu kanaldan Bakanlığa ulaştırılmakta ve çoğu sefer de derhal "gereği düşünülmekte"dir.

Bütün bunlar olurken, T.Ö.S. ve T.Ö.D.M.F.'nun kendi üzerlerine düşeni yapmadıktan; ürkek ve çekimser davrandıkları, yöneticilerin, "kırım"ın ucu kendilerine dokunmadığı sürece pasif kaldıkları, kendi canlan acıyınca bildiri üstüne bildiri yayınladıktan ve gazetelerin eşiğini aşındırdıktan şeklindeki şikâyet, öğretmen çevrelerinde yaygın durumdadır. Bir zamanlar çok daha küçük sebeplerle kıyameti koparanlar, bugün ancak kapalı kapılar ardında dertleşmekle yetinmektedirler. Gerçi yasalar, Sendika ve Federasyonun daha sert çıkışlar yapmasını engellemektedir ama, yine de güçlü bir karşı mücadelenin mümkün olduğu düşüncesi yaygındır.

Fakir Baykurt Öğretmenler Sendikasında
Ayni yoldan ikinci geçiş

XIV

İsmail Rüştü Aksal gerçek güçlüğe en doğru teşhisi koyuyor ve iki Paşayı yerleştirebilmek için paçaları sıvıyor — Türkeşin Gürsele ve İsmet Paşaya bulduğu iki makamla bunların tepkisii — Gürsel Karşıyakadaki evine dönmek ihtirasından Çankayada kalmak ateşine nasıl geldi? — Aksal nezdinde ban M.B.K.'cıların ilk sondajları başlıyor ve Genel Sekreter Genel Başkam haberdar ediyor — Âfet Hanımın evindeki tarih! görüşmede vaad edilenler ve edilmeyenler

Bilmiyorum, Cemal Gürselin İsmet Paşaya telefon ederek "Emirleriniz peygamber buyruğudur" dediği sabah mıydı, yoksa ihtilâlin başının hemen bütün basın toplantılarında "sine-i millete dönmek" niyetini açıkladığı sıralarda mıydı. Her halde, her şeyin çok kimseye gayet kolay, rahat ve emin göründüğü o 1960 Yazının ilk günlerindeydi. CH.P.'nin Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksal düşünceli, endişeli ve tedirgindi. Menderesin, üzerinde yürüdüğü yolun memleketi askerî ihtilâle götüreceğinden hiç bir zaman şüphe etmemişti ama, bu gelip patlak verdiğinde Aksal ziyadesiyle sevinenlerden değildi. Sivil demokratik rejime geçmenin o kadar kolay olamayacağı düşüncesindeydi. İsmet Paşanın da bu düşünceyi paylaştığım anlatmıştım. Fakat C.H.P. Genel Başkanına bütün hayatı boyunca o inanılmaz canlılığını vermiş olan yenme azmi, başarıdan şüphe etmeme inancı Genel Sekreterin tabiatları arasında bulunmadığından Aksal işin nasıl koparılacağı hususunda rahat değildi. Bir gün, kendisinin Mebusevlerindeki evinin bakımlı bahçesinde bana şöyle dediğini hatırlarım:

"— Şimdi mesele, iki Paşaya yer bulma meselesidir.."

Bu, sadece bir ileriyi görme değil, aynı zamanda, henüz öyle görünmeyen bir durumun en doğru tahliliydi de.. Durum öyle görünmüyordu, zira o sıralarda İhtilâlin ve onun başının söylediği türkü üç ay içinde seçim yapıp iktidarı, bu seçimin galibine bırakmaktı. Üç ay içindeki bir seçimden kimin galip çıkacağı ise hemen kimsenin meçhulü değildi. C.H.P. o günler, iktidardaki bir D.P. ile bile, eşit şartlar altında geçecek bir serbest seçim yarışını rahatlıkla kazanacak güçteydi ve zaten Menderesin önce bir Tahkikat Komisyonu kurup rakibinin kolu nu, kanadını kırmak plânı da bu ortamın sonucuydu.

Aksal, hadiselerin böyle gelişmeyeceğini görenlerin başında gelir. Gürselin, kaderin bir neticesi getirildiği yerden ayrılmayı istemeyeceğini ilk günden söylemiştir ve ona bir yer bulun madan asker! ihtilâlin sivil demokratik rejime **kolay** kolay geçemeyeceğini hep ileri sürmüştür. Nitekim, M.B.K. devrinin "dananın kuyruğu" mesabesindeki olayı, 14'lerin, yani askeri idareyi, sürdürme taraflılarının tasfiyesi hareketi Gürselin Cumhurbaşkanlığı konusunda C.H.P. tarafından teminat verilmesinden sonra yürütülmüştür. İhtimal ki o günler bu tasfiye edilenler, Gürseli başlarında tutarak rakiplerim Komiteden atmanın plânlarını yaparlarken İhtilâlin başının sivil demokratik rejimin taraftarı C.H.P.'den böyle bir teminat aldığından haberdar bile değillerdi. Komitedeki "öteki grup"un temsilcileriyle İsmet Paşanın temsilcileri arasındaki temaslar bu kadar gizli ve bu kadar başarılı yürütülebilmiştir.

Eğer D.P. İktidarı bir seçime gitseydi ve demokratik rejim sekteye uğramayıp iktidar normal yoldan el değiştirseydi, iktidara C.H.P.-nin gelmesi halinde İsmail Rüştü Aksal Başbakan olacaktı. İsmet Paşanın niyeti bir süre Cumhurbaşkanlığı görevini almak, bir intikal devrinde meşhur 12 Temmuz Beyannamesi günlerindeki rolünü tekrarlamak, yani iki büyük parti arasında bir medenî münasebet usulü sağlamak, sonra da, idealini gerçekleştirmiş olmanın huzurunu kendi köşesinde yaşamaktı. İhtilâlciler hemen bir seçim yapsalardı ve bunu C.H.P. kazansaydı, gene aynı şey olacaktı. Belki o zaman, Orduyu tekrar kışlasına sokmak zarureti ismet Paşayı daha uzun bir süre faal politikanın içinde tutacaktı. Fakat Hükümeti her halde Aksal yürütecek, İsmet Paşa memleketin bütün sağlam kuvvetleri Üzerindeki otoritesi son derece büyük, hakemlik görevini yapabilmek için kâfi prestije sahip bir Cumhurbaşkanı olarak duruma nezaret edecekti. Her halde, C.H.P. kampının plânlarında Cemal Gürsel için düşünülmüş bir rol yoktu. Gürsel, başına getirildiği İhtilâli şan ve şerefle kapatırsa milletinin en içten minnet duygularına hak kazanacak, ebediyen şükranla anılacaktı. Orgeneral o sıralarda hep, bunun kendisi için en ulu mükâfat olacağını söylüyor, belki de bunu samimiyetle düşünüyordu. Ama sonradan anlaşılacaktır ki İsmail Rüştü Aksal Gürseli, Gürselin kendi kendisini tanıdığından daha iyi tanımaktadır.

Gürselin Karşıyakadaki evine çekilmek niyetinden Çankayada kalmak arzusuna adım adım nasıl geldiğini elbette ki bilmiyorum. Ama

İsmail Rüştü Aksal 1960'ın Yazında C.H.P.'nin Genel Sekreteriydi. Askeri ihtilâlden sivil demokratik rejime geçme meselesinin "İki Paşaya yer bulma meselesi" şeklinde tecellide gecikmeyeceğini ilk gören kimse odur. Halbuki o sıralarda çok kimse Cemal Gürselin "Karşıyakadaki evine dönme" sözlerine bakıyor ve sivil idareye çabuk, kolaylıkla geçileceğini sanıyordu.

bunu tahmin etmek zor değildir. Hikâye hep, "canlanmak için seni bekleyen bu topraklar" hikâyesidir. Kudret sahipleri, kendilerinin memleket için elzem, vazgeçilmez adam oldukları zehabına o kadar kolaylıkla gelirler ve kudret mevkilerinde arzularıyla değil de bir zaruretin icabı olarak kaldıklarına öyle çabuk kendilerini inandırırlar ki.. Bu metamorfoz, şüphesiz, Karşıyakadaki evinden Çankaya sırtlarına getirilen babacan askerde de cereyan etmiştir ve Gürsel, Cumhurbaşkanı kalmasında "sayılmayacak kadar çok millî menfaat" bulunduğundan emin olmuştur. Bunu ona telkin edenlerin sayısındaki kabarıklık da, her halde beklenilmeyen bir sayı değildir.

1960'ın Yazında, böyle bir zaruretin lüzumuna gittikçe daha fazla inanırken Gürsel için mesele, Cumhurbaşkanlığının kendisine kim tarafından verileceğinin tâyiniydi. Türkeş Grupunun bunu ona takdime hazır olduğunu ve bunu kendisine söylediğini biliyorum. Eylülün 25'inde İsmet Paşa henüz Heybeliadadaydı. O gün, C.H.P. milletvekillerinden Ahmet Karamüftüoğlu kendisini ziyarete geldi. Karamüftüoğlu Alpaslan Türkeş ile konuşmuştu. Karamüftüoğlunun İsmet Paşayı ziyareti, Türkeşin Başbakanlık Müsteşarlığından alınmasından sonraydı ama Türkeşle görüştüğü zaman Kudretli Albay kudretim muhafaza ediyordu. Türkeş, C.H.P. diye bir teşekkül tanımadığını söylemiş. Demiş ki:

"— Bir C.H.P. İktidarı bahis konusu olamaz.."

Türkeşin teklifi, daha doğrusu açıkladığı plân şuymuş: Cemal Gürsel Devlet Başkanı kalsın. İsmet Paşa millet babası olsun. Bu "Millet Babası" tâbirinin İsmet Paçayı pek güldürdüğünü hatırlarım. Türkeş de, anlaşılan iktidar koltuğuna biraz alıştığında 1950'lerde Demokratların aklından geçen şıkkı benimsemişti. İsmet Paşayı faal politika hayatından çekiyor, onu pamuklara sarıp sarmalıyor ve "Millet Babası" olarak pek yüksek bir rafın üstüne kaldırıyordu. Tabii bütün bu plânlarda hep bir tek nokta açık kalmıştır: İsmet Paşanın muvafakati!

Ahmet Karamüftüoğlunun getirdiği bir haber daha vardı: Türkeş, Kasım Gülekle temas halindeydi ve "CELP. meselesi"ni onunla halledebileceği kanısındaydı. Güleği, Genel Sekreterlikten alınmasından sonra, kim C.H.P. ile bir iş çevirmek niyeti taşımışsa muhatap olarak görmüştür ve zannederim onun bu parti içinde hiç bir mânası kalmadığı ancak son zamanlarda herkes tarafından anlaşılmıştır. Ama 1960'ın Yazında. M.B.K. içindeki "öteki grup" C.H.P. ile meselelerini İsmail Rüştü Aksalla görüşürken Türkeş takımı Kasım Gülekle temas halindeydi.

Evet, Cemal Gürsel Türkeş Grupunun kendisini Devlet Başkanı olarak muhafazaya hazır bulunduğunu biliyordu ama, bildiği bir diğer husus böyle bir maceranın büyük tehlikeler taşıdığıydı. Türkeş Grupu kendisini Devlet Başkanlığında nasıl muhafaza edecekti? Seçimsiz bir iktidar yoluyla! Böyle bir yolda ise, insanların, karşılarında İsmet Paşayla C.H.P.'ni bulmamaları imkânsızdı. İsmet Paşanın ve C.H.P.'nin İhtilâle desteği, bu askerî hareketin demokratik rejimin devamını sağlamak için yapıldığı fikrinin payidar kalmasına bağlıydı. Bu destek İhtilâlin altından çekilirse, İhtilâl muallâkta kalmayacak mıydı? O zaman mutlaka zor kul-

lanmak gerekecek, el altındaki kuvvetler bir nevi işgal kuvveti haline getirilecek, İsmet Paşanın susturulması yoluna gidilecek, basın hürriyeti ve diğer haklar kısılacak, kısacası, Menderesin "sivil junta idaresi" yerine M.B.K.'nin "askerî junta idaresi" işleyecekti. Askerî juntanın kudreti sivil juntanınkinden fazla olabilecek miydi? Teşebbüs her halde tam bir macera teşebbüsüydü.

14'ler, bu plânlarının karşısına çıkmış olan arkadaşlarını, daha sonraları, o tarihte bir "ölüm korkusu"na düşmekle suçlamışlardır. Bunların kanaatince onlar, bir ihtilâlcide bulunmasını şart saydıkları "gözü karalık"tan mahrum oldukları için bir noktada nefesleri kesilmiştir ve 27 Mayısı, Türkeş Grupunun aklındaki sonuca götürememişler, C.H.P.'nin sağlayacağı güvenliği maceraya tercih etmişlerdir.

Sanırım, teşhis doğrudur. Ama benim inancım odur ki eğer M.B.K. Türkeşin gösterdiği yoldan yürüseydi üyelerinin hepsi kısa zamanda bacaklarından asılırlardı ve Türkiye tam bir karanlığın içine yuvarlanırdı. Türkeşçilerin "C.H.P. Grupu" diye isimlendirdikleri ve küçümsedikleri Komiteciler İhtilâle sükûnetli bir çıkış yolu bulmak suretiyle sadece kendi kellelerini değil, ateşli arkadaşlarının hayatlarını da kurtarmışlardır.

Cumhurbaşkanlığı konusunda Cemal Gürselin C.H.P. ile temas araması da bu düşüncenin mahsulü oldu. Gürsel, İhtilâle Türkeşin arzuladığı yönü vermek suretiyle Devlet Başkanlığında kalacaktı. Ama, İsmet Paşanın arzuladığı -ve 9 Eylül demecinde açıktan ifade ettiği- yönü verirse, acaba C.H.P. kendisini aynı makamda bırakmaz mıydı? Yaz ortasında Ankarada, bazı M.B.K. üyelerinin sorumlu C.H.P. liderleri, İsmail Rüştü Aksallar, Turhan Feyzioğlular nezdindeki sondajları böyle başladı. Bunlar, Komite içindeki ikiliği saklamıyorlar, Türkeşle arkadaşlarının kafasından geçenleri de söylüyorlardı. Türkeşin plânlarına kendileri katılmıyorlardı. Fakat, kendileri için de bir güvenlik meselesinin bulunduğunu da saklamıyorlardı. Cemal Gürselin Devlet Başkanı kalması bu güvenliği getirecekti. M.B.K. üyeleri içinse, C.H.P. kendi Anayasa tasarısında zaten, Parlâmentoda devamlı bir yer teklif etmişti.

Sondajlar, İsmail Rüştü Aksal ile arkadaşlarını şaşırtmadı. C.H.P. Genel Sekreteri, anlattığım gibi, "Paşaların yerleştirilmesi meselesi"-ni ilk günden itibaren bekliyordu. Fakat, herkese bir yer bulmanın güçlüğü ortadaydı ve bunun şahsî hesaplarla ilgisi yoktu, Bir defa, henüz Cumhurbaşkanının seçilme şekli tesbit olunmamıştı. C.H.P. Amerikadaki gibi bir Başkanlık Usulünün karşısındaydı. Parlamenter bir sistem istiyordu. Bunda Devletin Başkanı Parlâmento tarafından seçilecek, bu suretle, kaynağı halk oyu olan iki değil, bir kuvvet, Parlâmento bulunacaktı. Peki, bu parlâmentoda C.H.P. bir çoğunluğun sahibi olursa nasıl kendi liderini değil de, İhtilâle başkanlık etmiş olan bir başkasını Devlet Başkam seçecekti? Sonra, haydi seçti, ya kendi lideri ne olacaktı? Başbakan mı? Gürsel, kendisini Cumhurbaşkanlığına tek dereceli bir seçimle, yani doğrudan doğruya halk oyuyla seçtirtmek istiyordu. Bu, ona bir takım yetkiler verecekti. O zaman, Başbakanla çatışması mukadderdi.

Gürselin, istediği gibi, halk tarafından Devlet Başkanlığına getirilmesi de bir meseleydi. Seçimde kendisini kim destekleyecekti? Böyle hallerde hep "Herkes bana oy verir" diye düşünmek usuldendir. Ancak C.H.P. İsmet Paşayı aday gösterirse C.H.P.'liler elbette ki ona oy vereceklerdi. O zaman Gürselin seçmeni olarak Demokratlar, yahut İsmet Paşanın karşısında bulunanlar kalıyordu. Bunlar, nihayet D.P. İktidarını yıkmış bulunan bir ihtilâlin liderini, sırf İsmet Paşa öteki adaydır diye desteklerler miydi? Başka bir aday, Demokratlara daha sempatik gelecek başka bir aday çıkamaz mıydı? Çıkarsa, Gürsel bir avuç tarafsızın, renksizin oyundan başka kimin oyunu alabilecekti ki?

Gürselin aklından bir parti kurdurtmak, onu geliştirmek, tek dereceli Cumhurbaşkanlığı seçiminde onun adayı olmak geçiyordu ama, o teşebbüs bir türlü yürümüyordu. Hem, eğer Cumhurbaşkanlığını o partinin adayı kazanırsa, en büyük ihtimal parlâmento seçimlerinde de onun CH.P.'yi yenmesiydi. O takdirde, İsmet Paşayı Gürsel, Muhalefet lideri olarak mı bulacaktı?

1960 Yazında, Cemal Gürselin Cumhurbaşkanlığı pazarlıkları başladığında Ankarada böyle karmakarışık bir hava doğdu. Bir hal çaresi bulmak için kafa patlatanların başında Aksal ile onun temas halinde olduğu ihtilâlciler, Ekrem Acunerler, Fikret Kuytaklar, Halim Menteşler geliyordu. Komitecilerin C.H.P.'den istedikleri, C.H.P.'nin kazanacağı bir seçimde Cemal Gürselin tarafsız olarak Devlet Başkanlığına getirilmesiydi. Bu pazarlıklar Ekimin ortasına kadar hararetinden bir şey kaybetmeksizin ve bunlara İsmet Paşa bizzat katılmadan devam etti. Ağustos sonunda Aksalların Heybeliadadaki ikametleri sırasında C.H.P. Genel Bekreteri, kendi tabiriyle "İki Paşaya yer bulunması. meselesi"ni bu Paşalardan biriyle etraflı şekilde görüştü. Öteki Paşaya yer bulunması, C.H.P.'nin asıl hedefini teşkil eden "askerî ihtilâlden sivil demokratik relime sükûnetle geçil-

mesi" hususunu son derece kolaylaştıracaktı. Bilhassa Aksal Türkeşin faaliyetlerini dikkatle ve niçin söylememeli, endişeyle de takip ediyordu. C.H.P. Genel Sekreteri Cumhurbaşkanlığı meselesine İsmet Paşanın şahsen hiç bir önem vermediğini görerek biraz rahatladı.

Cumhurbaşkanlığı konusunda ilk alenî çıkışı, Ekimin ortasında Cemal Gürselin kendisi yaptı. Gürselin bu çıkışında da, çok hareketinde olduğu gibi bir "saf kurnazlık" vardı.

Gürsel, Cumhurbaşkanlığı için adaylığını koyacağını 17 Ekim Pazartesi günü, tertiplediği bir basın toplantısında açıkladı. Halbuki bir akşam sonra, Salı gecesi, Ankarada Prof. Âfet İnanın evinde iki arkadaşının, Ekrem Acuner ile Fikret Kuytağın İsmet Paşayla buluşacaklarını ve orada bu meselenin görüşüleceğim biliyordu. Sanırım basın toplantısında aldığı vaziyet, o görüşmenin temel konusunu hazırlamak ve bir de emrivaki yapmak gayesini güdüyordu.

Basın toplantısında bu sefer, Başkanın hemen sağında Alpaslan Türkeş değil, onu Başbakanlık Müsteşarlığında takip etmiş olan Hilmi İncesulu vardı. Gazeteciler sorularını mutad üzere yazılı sormuşlar, bunlara yazdı cevaplar almışlardı. Sorular ve cevapları bir. broşürde toplanmıştı. Broşürün 21. sayfasındaki bîr soruyla onun cevabı ilgi çekiciydi. Sorunun sahibi, Adapazarında çıkan Sakarya gazetesiydi. Soru şuydu:

"— Partiler arasında bir muvazene temini için kardeşi kardeşe bağlayacak samimi havanın devamım temin etmek üzere türk milleti zatıâlinizi Devlet Başkanı olarak görmeyi arzu etse, kabul eder misiniz?" Gürsel, gönlünün suali olan buna şu cevabı vermişti:

"— Milletim arzu ederse vazife telâkki ederim."

Buna rağmen, Cumhurbaşkanlığı konusunda asıl ilgi çekici açıklamayı bir amerikan gazetecinin sorusu sağladı.

Joe Alex Morris Amerikanın meşhur New York Herald Tribune'ünün muhabiriydi. Türkiyeye Yassıada duruşmalarım takip için gelmişti. Duruşmalara o sırada iki gün ara verilmişti. Morris Başkan Gürselin bir basın toplantısı bulunduğunu duyunca bundan faydalanmış ve kal-

Ekrem Acuner ve Fikret Kuytak M.B.K.'nin, Türkeş takımı tarafından "C.H.P. Grupu" diye adlandırılan grupunun iki mensubuydu. Bunların hedefi hep, askeri ihtilâli sükûnetle ve bir huzursuzluk yaratmadan sivillere devretmek olmuştur. Sivil idare olarak Komiteciler, elbette ki kendi güvenliklerini bir C.H.P. İktidarında başka bir iktidara nazaran daha fazla görüyorlardı.

kıp Ankaraya gelmişti. Kırmızı papyonuyla toplantıda hazıra. Yazılı sualler ve cevaplarından sonra sıra sözlü suallere geldiğinde amerikalı gazeteci Cemal Gürselden bir siyasî partiye girip girmeyeceğini veya yeni bir siyasî parti kurup kurmayacağım öğrenmek istedi. Devlet Başkanı, ayakta sualini soran kırmızı papyonlu gazeteciyi dikkatle dinliyordu. Sualin tercümesi Başbakanlık basın müşaviri Erdoğan Ulus tarafından kulağına yapıldığında Gürsel biraz evvel yakmış olduğu Samsun sigarasından derin bir nefes çekti. Sonra cevabını verdi. Hayır, bir siyasî partiye girmeyecek veya bir parti kurmayacaktı. Görevini tarafsız olarak tamamlayacaktı.

Joe Alex Morris Başkanın yakasını bırakmak niyetinde görünmüyordu. Hemen, öteki sualini sordu. Peki, Gürsel ilerde Cumhurbaşkanlığı için adaylığını koyacak mıydı?

Gürselin cevabı, broşürün 21. sayfasındaki işmara rağmen ilgi çekici oldu. Gürsel diyordu ki:

"— Millet bana zaten müracaat ederek Cumhurbaşkanlığını asla bırakmamamı, bu görevde kalmamı istiyor. Eğer milletin arzusunu ciddî, samimî ve çoğunluğun isteği olarak kabul edersem vazifeden kaçınmam.."

Bu açıklama gazetecileri yerlerinden oynatmaya yetti. Associated Press ajansının Ankara muhabiri iffet Aslan heyecanla sordu:

"— Paşam, ne bir partiye gireceksiniz, ne de bir parti kuracaksınız da nasıl edip Cumhurbaşkanlığına adaylığınızı koyacaksınız?"

Bu, o anda herkesin aklındaki soruydu. Gürsel sakin bir sesle izah etti. Yeni anayasa İkinci Cumhuriyetin ilk Cumhurbaşkanının yedi yıl için ve tek dereceli seçimle seçilmesini âmir olacaktı. Şayet vatandaşları isterlerse ve tabii seçerlerse Gürsel yedi sene müddetle Cumhurbaşkanı olarak görev yapmaya hazırdı. Bu, bir defaya mahsus bir hal olacaktı. İkinci Cumhurbaşkanı, yedi yıl sonra, Anayasa gereğince iki meclisin ortak toplantısında seçilecekti. Gürse ilave etti:

"— O zaman da, milletim isterse tarafsız bir Başkan olarak muvazene unsuru olmayı isterim."

Yani Gürsel, "geldiğim yerden gitmeyi hiç istemiyorum" diyordu.

Ancak, İhtilâlin başının açıklamasında gerçekle ilgisi bulunmayan bazı noktalar vardı. Yeni Anayasanın bir defaya mahsus olmak üzere ilk Cumhurbaşkanının yedi yıl için ve tek dereceli seçimle seçilmesi maddesini ihtiva edeceğini nereden çıkarmıştı? Tuhaf tesadüf, meşhur İlim Komisyonu yeni anayasa projesini tam o esnada tamamlamış ve ayın aynı 17'sinde Prof. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu bunu Ankaraya getirmiş, M.B.K. Genel Sekreterliğine vermişti. Bunda, Gürselin bahsettiği şekilde bir madde mevcut değildi. Aksine, Cumhurbaşkanının nasıl seçileceği o tasarıda tam bir açıklıkla belirtilmişti. Madde, 93. maddeydi ve şöyle deniliyordu:

"Cumhurbaşkanı T.B.M.M.'nce üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu ile bu meclis üyeleri arasından veya dışardan gizli oyla yedi yıl için seçilir. Birinci ve ikinci oylamalarda üçte iki çoğunluk sağlanamazsa üçüncü oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğuyla yetinilir. Bu çoğunluk da sağlanamazsa oyların beşte birinden çoğunu almış olanlar arasında yapılacak sonraki oylamalarda en az oy alan aday dışarda bırakılarak seçime devam edilir ve çoğunluğu sağlayan aday Cumhurbaşkanı olur. Cumhurbaşkanı seçimi görüşmesiz yapılır. Bir defa Cumhurbaşkanı seçilerek görev süresini dolduran veya bu süre dolmadan önce her hangi bir sebeple ayrılan kimse Anayasada Cumhurbaşkanlığı için konulmuş olan bir dönemlik süre geçmedikçe yeniden Cumhurbaşkanı seçilemez."

Cumhurbaşkanının tek dereceli seçimle seçilmesi bir yana, bir kimse bir defa Cumhurbaşkanı olursa araya bir yedi sene sokulmadan tekrar seçilmesi bile kabil değildi. Gerçi o tarihte düşünülen, M.B.K.'nin bu tasarı üzerinde arzuladığı rötuşu yapması ve Anayasanın, bulunacak bir formülle ondan sonra yürürlüğe girmesiydi ama Gürsel beyanıyla Komitenin de işine karışıyor, kendi kendine bir takım peşin yargılara varıyordu. Her halde İhtilâlin başının Cumhurbaşkanı kalmak, hatta o makamı hiç bırakmamak ateşiyle yandığı Ekimin ortasında artık tamamile sabitti.

İsmet Paşa, M.B.K. üyelerinden Ekrem Acuner ve Fikret Kuytakla, işte bu basın toplantısının tam ertesi akşamı, 18 Ekimde, saat 20.30'da, Prof. Afet İnanın Kızılay civarındaki apartman dairesinde buluştu. Bu, tamamile gizli bir konuşma oldu ve bundan pek az kimse haber edinebildi. Acuner ve Kuytak M.B.K.'ni temsil etmiyorlardı. O itibarla Komiteye, İsmet Paşayla konuşmalarım rapor etmediler. Bundan dolayıdır ki Türkeş Grnpunun, Cumhurbaşkanlığı konusunda Cemal Gürselle İsmet Paşa arasında bir pazarlığın yapıldığından hiç bilgileri olmadı. Pazarlık, özel bir fikir teatisi mahiyetini sonuna kadar muhafaza etti. 14'ler bunun rüzgârını alsalardı belki de başlarına gelecek olanı daha kolay kestirebilirler ve "ölüm korkusu" ile malûl addettikleri arkadaşlarının sırtlarını sağlam bir duvara dayadıklarım görerek başka türlü hareket ederler, değişik bir tertip yaparlardı.

Prof. Âfet İnanın Kızılaydaki apartmanı budur. 18 Ekim 1960 Salı günü orada, İsmet Paşayla iki M.B.K. üyesi, Ekrem Acuner ve Fikret Kuytak arasında Cemal Gürselin Devlet Başkanlığı konusunda cereyan eden konuşma İhtilâle yön veren olayların başında sayılabilir. Orada İsmet Paşa, kendisinin Cumhurbaşkanlığı için adaylığını koymayacağı taahhüdünde bulunmuştur.

Zaten konuşmanın Âfet İnanın evinde yapılmasının ve saat olarak akşamın seçilmesinin sebebi de buydu. İsmet Paşa da, Komiteciler de görüşmenin duyulmasını istemiyorlardı. Fikret Kuytak Profesörün akrabasıydı. Âfet Hanım uzun yıllar Atatürkün en yakınında bulunmuştu ve bir sırrın nasıl saklanacağını mükemmelen biliyordu. Nitekim bu tarihî buluşmanın, açığa çıkmasının mahzurlu bulunduğu süre hemen hiç kimse tarafından duyulmamış olması seçimin iyi yapıldığının delilini teşkil etmektedir.

İsmet Paşa saat sekizbuçukta gittiği apartmandan ancak gece yarısı çıktı. Dört saate yakın bir süre elbette ki sadece Gürselin Cumhurbaşkanlığı meselesi konuşulmadı. Böyle bir fırsat ele geçmişken taraflar başka bir çok konuda da görüşlerini birbirlerine anlattılar. Fakat hayatî mevzu, Devlet Başkanlığına Gürselin getirilmesinin C.H.P. tarafından temin edilmesiydi. Halbuki İsmet Paşa böyle bir teminatı verecek durumda değildi. Henüz Cumhurbaşkanının seçilme tarzı kesinlik kazanmamıştı ki..

İsmet Paşa gördü ki kendisinden istenilen bir husus vardır: Cumhurbaşkanlığı için adaylığını koymaması. Yani, Cumhurbaşkanı, Gürselin arzuladığı gibi tek dereceli seçimle de seçilse, kendisini Parlamento da seçse İsmet Paşa aday olmasın ve C.H.P. mensupları oylarını Cemal Gürsele versinler. Bu, o tarihte Gürselin Devlet Başkanlığının emin çaresi olarak görünüyordu. C.H.P. hâlâ, seçimlerin en muhtemel galibiydi ve İhtilâl sonrasının tanzimcisi olarak görünüyordu. C.H.P. iktidarda bulunursa ve Devlet Başkanlığı makamını Cemal Gürsel işgale devam ederse ihtilâlciler kendilerini güvenlik duygusu içinde hissedeceklerdi.

İsmet Paşa Komitecilere, arzuladıkları teminatı vermekte hiç bir müşküat çıkarmadı. Cumhurbaşkanlığı, ayılıp bayıldığı bir mevki değildi. Hayır, Cumhurbaşkanlığı için adaylığını koymayacaktı. Fakat C.H.P. Devlet Başkanının tek dereceli seçimle seçilmesinin karşısındaydı. İsmet Paşa o akşam bunun mahzurlarını iki M.B.K. üyesine etraflı şekilde anlattı. Bunun "bir defaya mahsus olarak" bile yapılması bütün bir dönemde tarifsiz karışıklıklar doğuracaktı. İsmet Paşanın bir **tek** niyeti vardı:

Seçimlere, C.H.P.'nin başında girmek. Ondan sonrasını, kendi rolünü bu seçimlerin neticesi tayin edecekti. O itibarla İsmet Paşa "Gürsel Devlet Başkam - İnönü Başbakan" formülü üzerinde durmadı bile.. Çayı görmeden paçaları sıvamanın hiç bir lüzumu yoktu. Gürselin Cumhurbaşkanlığını garanti etmek de elinde değildi. O da, seçmene ait bir keyfiyetti. Fakat İsmet Paşa, Cumhurbaşkanlığı adayı olmayacaktı. Bunu temin etmesi kabildi.

Gürsel ile M.B.K.'nin o grupuna mensup üyeler istedikleri teminatı almışlardı ve bununla yetinmeye hazırdılar. Gürselin, Devlet Başkanlığında kalmak için Türkeşle bir maceraya girmesine ve memleketi de maceralara sürüklemesine ihtiyacı kalmamıştı. İhtilâli, yarınlarından emin olarak sivil demokratik rejim yönüne sevkedebilirler ve geçişin sükûnet içinde yapılmasını sağlarlardı. Türkeşle grupu buna karşı çıkmakta devam ettikleri takdirde bertaraf edilmeleri için kâfi kuvvet ve destek Gürselle arkadaşlarında vardı. 14'lerin suyunun 18 Ekim akşamı Âfet İnanın evinde, Gürsele Cumhurbaşkanlığının C.H.P. tarafından da sağlanabileceği inancının doğmasıyla tam kaynadığını söylemekte fazla bir hata yoktur. İsmet Paşa adaylığını koymayacağı teminatını verdikten sonra tâ 1961 seçimlerinin sonuna kadar Gürselin Cumhurbaşkanlığı meselesine avdet etmedi. İsmet Paşanın o akşam Âfet İnanın evinde ileri sürdüğü tek şüphe, Cemal Gürselin ne olsa dağdağalı geçecek bir sivil demokratik rejim devresinde böyle bir görevi başarıyla yürütebilip yürütemeyeceği endişesi oldu. Acaba Gürsel bunun için yeterli miydi? Müktesebatı kendisine kâfi miydi? Komite arkadaşları o akşam ve daha sonraları buna olan emniyetlerini İsmet Paşaya ifade etmişlerdir. İsmet Paşa, görevinin bilhassa son zamanlarında, yani hastalığının arttığı günlerde bazı oyunlara âlet olmasına rağmen Cemal Gürselin Devlet Başkanlığı görevini, her halde bir başkasından daha fena yapmadığı intibaına sahip olacak ve bu makama onun getirilmesinden bir pişmanlık duymayacaktır.

İsmet Paşa, o 18 Ekim günü, yani İstan-

Cemal Gürsel 1960 Yazının ortasında Cumhurbaşkanlığında kalmayı hararetle, aşkla ister olmuştu. Bunu kendisine Türkeş takımı vaad etmiyor değildi. Fakat onlarınki bir maceraydı. Âdeta ikinci bir darbe yapacaklar, sonra, başta bir süre Gürsel, gül gibi geçinip gideceklerdi. Tabii, Türkeşin iradesi dahilinde.. Bu sıradadır ki Gürsel başka bir sondajın içindeydi: Acaba C.H.P. kendi Cumhurbaşkanlığını tekeffül edemez miydi?

buldan dönüsünün ertesi, Erdalı General Madanoğluna teşekkür için gönderdi. Madanoğlu İsmet Paşanın güvenliği konusunda İstanbulda büyük ilgi göstermiş, onun bulunduğu yerin etrafında hep tedbirler aldırmış, bir arzusu olup olmadığını sık sık sordurmuştu. İsmet Paşa bu dikkatten dolayı kendisine müteşekkirdi. Madanoğlu da bilmukabele İsmet Paşaya, Erdalla saygılarını bildirdi. Türkeş takımıyla İsmet Paşa arasında bir çatışma, üstü çok az kapalı şekilde devam ederken "öteki grup" İsmet Paşayla tam bir balayı havası içindeydi.

Türkeş takımı İsmet Paşayla bazı Komite üyeleri arasındaki bu temasların rüzgârını mı almıştı -işin esasını bilmedikleri muhakkaktır- yoksa niyetleri bir iskandil miydi, kesin bir şey söyleyemem ama, o grupun mensuplarının İsmet Paşayı ziyaretleri de bu hadiselerin hemen akabinde başladı.

C.H.P. Genel Başkanı Çarşamba günü Partiye gitti. Orada milletvekilleri, yöneticiler, bazı diğer partililer vardı. Onlarla Gürselin Cumhurbaşkanlığı meselesini görüştü. İş, ihtilâlin başının basın toplantısıyla aleniyete intikal ettiğinden İsmet Paşanın bu konuyu konuşmasının mahzuru kalmamıştı. Tabii, Âfet İnanın evindeki görüşme ve verdiği teminat hususunda bir şey söylemedi ama Gürselin Devlet Başkanlığına bir itirazı bulunmadığım hissettirdi.. Partililerin çoğu bu fikre karşıydı. Onlar, tam bir C.H.P. İktidarı istiyorlardı ve bunun her hangi bir kimseyle paylaşılmasının aleyhindeydiler. Tabii onlarınki daha fazla hissiydi. D.P.'ye karşı asıl mücadeleyi C.H.P. yapmıştı. Şimdi, iktidarlarına yeni yeni ortaklar da nereden çıkıyordu? Onların kanaatince ihtilâlcilerin görevi sivil idare kurulduğunda sona ermeliydi. İsmet Paşa o gün fazla ısrar etmedi. Hangi temayülde bulunduğunu partililere belli etmişti. Şimdilik bu yeterdi.

O akşam Ayten Sokaktaki evde beklenilmeyen bir ziyaretçi vardı: Ahmet Yıldız. Ahmet Yıldız İsmet Paşadan randevuyu, İbrahim Saffet Omay vasıtasıyla istemişti ve galiba da eve onunla birlikte geldi. Konuşkan Yıldız geldiğinde saat dokuzbuçuktu. Onbirbucukta gitti. O ziyaret hakkında İsmet Paşanın kendi acendasına düştüğü not şudur: "Ciddi bir konuya girmedik." Ahmet Yıldız o sıralarda daha ziyade Türkeş Grupuna meyyal görünmekteydi, fakat havayı yoklamayı da ihmal etmiyordu ve her hangi bir. hususta angaje olmamaya gayret ediyordu. Muzaffer Özdağ, ondan bir gün sonra İsmet Paşayı ziyaret etti. O Perşembe öğle yemeğinde İsmet Paşanın misafiri Cihat Abaoğluydu. Becerikli ve girgin Abaoğlu Komitecilerin muhitine de sokulmuştu. Üniversite hakkında onlara telkinlerde, tavsiyelerde bulunuyordu. Üstelik bunları gayet ustaca da yapıyor ve ihtilâlcilerde bir takım neticeleri sanki bizzat kendileri çıkarıyorlarmış hissini uyandırmayı biliyordu. O konuda ihtilâlcilerin çoğu hayli geç ayılacaklar ve hükümlerini ayıldıklarında verecеklerdir. Yemekte ihtiras sahibi doçentin İsmet Paşaya söylediği kanaat, Komitenin Türkeş kanadı mensuplarının teker teker Ayten Sokağı ziyaret edecekleri kanaati oldu. Onlarda böyle bir hava ve istidat sezmişti.

Bunda yanılmıyordu. Ekim sonu, M.B.K. üyelerinin İsmet Paşayla en fazla ilgilendikleri ve onunla temas aradıkları devre oldu. İki taraf da birbiri hakkında son hazırlıklarını yaptıkları için darbe vuku bulduğunda İsmet Paşanın nasıl hareket edeceğine bîr teşhis koymaya çalışıyorlardı. Bu devre, 14'lerin C.H.P.'-lilerle "iyi münasebetler" aradıkları devredir de.. Ekimin 23'ünde -ki o gün nüfus sayımı vardı- Turhan Feyzioğlu, Turan Güneş ve Emin Paksüt Ayten Sokağa geldiler ve bir haber getirdiler. Orhan Erkanlı kendilerini Meclise çağırmış, onlardan radyo ve hukuk alanında yardım istemişti. Bu, ilk defa oluyordu. Bilhassa 14'ler, İhtilâlin C.H.P.'lilerle hiç bir ilgisi bulunmaması görüşünün şampiyonlarıydı. Şimdi ise, bir işbirliği teklifi bizzat o kanattan geliyordu. İsmet Paşa arkadaşlarına bu yardımdan kaçınmamalarını tavsiye etti, ertesi gün gittiği partide de bu haberi öteki idarecilere verdi.

Kim bilir belki de, Komiteciler ve bilhassa Türkeş kanadı Ekimin sonu için hazırladıkları bir başka darbenin, Üniversite Darbesinin sessiz geçirilmesinin hazırlıkları içindeydiler.

Halbuki asıl hazırlık, C.H.P.'nin kendisine, arzuladığı Cumhurbaşkanlığını vereceği inancı içinde yönünü tutmuş olan Gürselin Kömitede düşündüğü tasfiye hazırlığıydı.

Gelecek Yazı

Yolculuk var!

Yugoslavya

Farklı bir uygulama

Dr. Reşat Titizin Yugoslavya izlenimlerinin sonuncusu aşağıdadır. Dört yazılık bu seri dikkatle okunduğu takdirde, yugoslav uygulaması hakkında sağlam bir görüşe varmak mümkün olacaktır. Reşat Titizin bu sonuncu yazısında komünler, yugoslav plancılığı ve bankaların yugoslav uygulamasındaki görevi anlatılmaktadır.

Yugoslav toplumunun, ekonomisinin ve siyasal gelişmesinin şimdiye kadar açıklanmaya çalışılan kendine özgü şartlarını bu ülkenin plân ve plancılığını bilmeden tamamlanmış saymak mümkün değildir. Çeşitli yöndeki gelişmelerde, plancılık anlayışının ve plânlamaya katılan örgütlerin yetki ve sorumluluk sınırlarının önemi çok büyüktür.

Yugoslav plânı ve plancılığı da, öteki alanlarda olduğu gibi, önemli özellikler göstermektedir. Sosyalist uygulama ile birlikte ortaya atılan ve herkesin kafasında tek bir model halinde iyice yer etmiş bulunan sovyet plancılığı ile hiç bir ilgisi kalmamış olan yugoslav plancılığının Çinde uygulanmaya çalışılan plancılıkla da bir ilgisini bulmak mümkün değildir. Batı ülkelerinde uygulanan plân anlayışıyla da, politik ve ekonomik felsefesi gereği, aralarında ayrılık bulunan yugoslav plancılığı, bu konulara eğilen bütün kafalarda büyücek bir istifham yaratmaktan geri kalmamaktadır.

Batı Avrupanın ünlü plâncılarından Bettelheim, son eserlerinden birinde, yugoslav plancılığına değinirken, "Sosyalist ülkeler arasındaki uygulamaları tasnif etmek gerekirse, sovyet uygulamasını bir orta çizgi olarak almak, çin plancılığını aşırı merkeziyetçi ve dolayısiyle bürokrat saymak mümkündür. Yugoslav plancılığı ise, oldukça adem-i merkeziyetçi ve liberal görünür" demektedir. Bettelheim'in bu kanısına katılmak gerekir. Çünkü Yugoslavyada, toplumu bütün genişliği içinde kapsayan bir sosyal plân bulunmaktadır. Federal birlik ölçüsündeki bu merkezi plân, ekonomik ve toplumsal gelişmenin her evresini ve alacağı muhtemel yönü etkilemekte, finansman kaynaklarını bulmaktan vergi tedbirlerini uygulamaya kadar değişen çeşitli yöntemlerle toplumu tümü ile sarmaktadır. Bu demektir ki, Yugoslavyada, merkezden çıkan ve emredicilik niteliği gün geçtikçe azalan bir anlayışla uygulanan, en küçük toplum birimlerine kadar uzanan ulusal bir plân bulunmaktadır. Bu plân, ülkenin gelişmesini çok kalın çizgiler ve geniş kanallar içinde düşünmektedir. Aradaki boşlukların doldurulmas ive bölgesel şartların gözönüne alınarak uygulanması işi ise, daha aşağı seviyedeki plânlama ünitelerine bırakılmaktadır. Bu tutum ile, daima ileri sürülen masabaşı plancılığı tenkidi komünlerin hazırladığı plânlar izlemektedir. Komünler, yugoslav politik anlayışının tipik bir özelliği olarak, toplumsal hayatta çok önemli roller oynamaktadırlar. Yugoslavyanın bugün ulaştığı nokta, olumlu veya olumsuz ise de, buraya varılmada en büyük rollerden birisini, muhakkak surette, komünler oynamışlardır. Komünlerin seçimle gelmiş yöneticileri, komün sınırları içindeki her türlü toplumsal, ekonomik ve siyasal faaliyeti düzenlemekte ve planlamaktadırlar. Yönetim dizginlerini sıkısıkıya elde tuttukları ve günlük yaşayışın içinde halkla omuzomuza bulundukları için, hata payının küçük olmasını sağlamakta bazı kolaylıklar elde etmektedirler. Bu nedenlerle finansman, yatırım, önlenmek istenmiştir.

Makedonya folklöründen bir örnek
Türk etkisi nasıl da belli!

Komünlerin önemi

Federal plânın kalın ve geniş çizgilerine anlam kazandıran ikinci derecedeki plânlama üniteleri, cumhuriyetler seviyesindeki plânlama daireleridir. Bu plânlama daireleri, kendi cumhuriyetlerinin sınırları içinde ve bölgenin özelliklerini • de hesaba katarak plânlar yapmakta ve uygulanmasını izlemektedirler. Merkezî plânın öngöremediği veya soyut bıraktığı birçok konuya canlılık vermekte ve bu konulan, halkın yadırgamadan kabul edeceği bir hale getirmektedirler.

Cumhuriyetler ölçüsündeki bu plânları, yugoslav toplumunun sosyo-politik ve sosyo-administratif en küçük hücresi durumunda bulunan sanayileşme gibi hayli teknik konulardan, çocuk sağlığı ve tatilleri değerlendirme gibi, ilk bakışta ikinci derecede önemli sanılabilen konulara kadar her alam düzenlemek Ve plânlamak işi komünlere terkedilmiştir. Komün yöneticileri, cumhuriyetlerden ve federal hükümetten gelen direktiflerle, bölgenin belli sınırlan içindeki şartlan bağdaştırmak gibi oldukça önemli bir sorumluluğu omuzlamışlardır. Komünlere tanınan plânlama görevi bununla da bitmemekte, komün sınırları içindeki sanayi ve diğer üretim birimlerinin hazırladıkları plânlarla merkezi plân arasında bir uyumluluk sağlamak da yine komünlere düşmektedir.

Üretim birimleri içinde işçi kon-

şeylerinin hazırladığı plânlarla başlayıp komün, cumhuriyet ve federal hükümete doğru tırmanan plânlama zinciri, büyük kopmalara meydan verilmeden işletilmek istenmektedir. Her kademede bilimsel araştırma ve plânlama büroları kurulmak suretiyle, o kademenin ihtiyaçlarını en yeni metodlarla tespit etmenin çareleri aranmaktadır. Zaman zaman aksamalar olduğu gibi, bazı hallerde, öngörülen hedeflerin fersah fersah aşıldığına da tanık olmak mümkündür.

Bankaların rolü

Son ekonomik reformlarla adem-i merkeziyetçiliğin hız ve genişlik kazanmasından sonra, ünlü deyimi ile, "Belgraddan gelen emirler"e kulak asanların sayısının azaldığı görülmektedir. Her türlü üretim ve toplumsal faaliyet en aşağı kademelerde cereyan ettiği için, merkezdeki plâncıların yanılmalarından kaygı duyulmakta ve geçmişin bazı örnekleri de hatırlanarak, aşağıdan gelen seslere kulak verilmesi öğütlenmektedir. Bu durum, plânlama anlayışının bizatihi kendisinde bulunan toplumu tümü ile kapsamak niteliğinde bazı gedikler açabilir kaygısını yaratmıştır. Fakat, böyle bir tehlikeyi önlemek isteyen yetkililer, toplumun özellikle ekonomik gelişmesinde ayar teşkil edecek bazı regülâtör kuruluşlara gitmişlerdir. Bu kuruluşların en önemlisi, bankalardır. Her türlü yatırımı desteklemek ve üretimi artırmak için yeni krediler vermek durumunda ve görevinde olan bankalar, bünyelerinde geniş uzmanlar topluluğu bulundurmaktadırlar. Herhangi bir liretim birimi veya bir başka kuruluş, hazırlamış olduğu yatırım projelerini bankaların kontrolüne teslim etmektedir. Bankalar, bir yandan merkezî plânın direktifleri, öte yandan cumhuriyetler ölçüsündeki sınırlar ve bir de bölgenin şartları içinde önlerine sürülen projeleri incelemektedirler. Getirilen projeler, plânlamanın anlayışı içinde ve gelişimin ana çizgilerine uygun görülürse, talep edilen kredi verilmekte ve öngörülen her türlü kolaylık tanınmaktadır. Aksi halde, projeler reddedilmekte ve söz konusu bir yatırımın zararları da belirtilerek, uygulanması önlenmektedir. Böylece, etekten zirveye doğru, zincirleme bir plânlama anlayışı içinde, toplumun her türlü ihtiyacına cevap vermenin imkânları aranmaktadır.

Sözün kısası

Bir ülkenin, dört kısa yazı içinde tanıtılmasındaki güçlük ortadadır. Hele, söz konusu ülke, Yugoslavya gibi, üzerinde çok tartışılan bir ülke olunca, iş daha da güçleşmektedir. İkinci Dünya Savaşından sonra sosyalist ülkelerin sayısı artıp da çeşitli uygulamalara gidilmeye başlanınca, Yugoslavya, sovyet tipi uygulamaya başkaldırmak suretiyle, bütün dikkatleri kendi üzerine çekmiştir. Toplumsal gelişme mekanizmasının merkezinde ekonomik yöntemin bulunduğu düşünülürse, bir ülkenin ekonomik gelişim mekanizmasını tanıtmak, bir bakıma, işin özünü vermek anlamına gelir. "Kendi başına yönetim" sistemi, işçi konseyleri, seçimler, plânlama gibi önemli organların tanıtılması, meseleyi hayli kolaylaştıracaktır. Bunların dışındaki politik kuruluşlar, sosyo-politik baskı grupları, giderek, ekonomik gelişim çizgisi üzerinde karar kılmak zorundadırlar. Bu bakımdan, Yugoslavyanın çok özel ve benzeri olmayan uygulamasını yakından izlemek ve anlamaya çalışmak gerekmektedir. 1945 yılından 1950 yılma kadar niçin sovyet tipi bir uygulamaya gidildiği, daha sonra neden bu uygulamanın terkedildiği, şimdi yabancı sermayenin katılmasıyla kurulacak ortaklıklara izin vermeye kadar giden bu yeni anlayışa nasıl gelindiğinin çeşitli sebeplerini bilmek ve temelinden kavramak gerekmektedir. Bu yola gitmeden, doğuluların dediği gibi, "Yugoslavya revizyonist veya deviasyonist bir sosyalist uygulama ile kapitalist dünyanın ekmeğine yağ sürmektedir" demek, işi hiç bir şekilde halletmediği gibi, batılıların görüşüyle, "üretici ve sermaye niteliğinde bir özel mülkiyet olmadıktan sonra, gerisini anlamaya çalışmak neye yarar?" demek de hiç bir şeyi halletmemektedir. Özellikle Türkiyede, sosyalist akımların yeni yeni tartışıldığı, unutulan defterlerin karıştırılarak, "Asya tipi üretim tarzı" gibi konulardan medet umulduğu bir dönemde, yugoslav örneği üzerinde durmakta faydalar vardır. Kendisini sosyalist sanan birçok kimsenin yaptığı gibi, kapitalizmi tenkit etmek dünyanın en kolay ve en rahat işidir. Şartlan Türkiyeye pek çok benzeyen Yugoslavyanın, bugün ulaştığı noktaya gelinceye kadar yaşadığı macerayı bilmek, bu bakımdan, önem taşımaktadır.

Zagrebde yeni **bir** mahalle
El işler, göz görür, dil övünür

Bizimle istediğiniz gün New York'a aktarmasız uçabilirsiniz. Roma ve Paris'te bir müddet kalıp vakit geçirmeniz de elinizdedir.

Tereddüt etmeyiniz... New York'a aynı uçakla aktarmasız yegâne servis bizdedir. Öğle üstleri başlıyan uçuşlarımız herkes için en müsait saattedir. Haftada on sefer yapan uçaklarımızdan birini seçerek, aynı günün akşamı New York'a varabilirsiniz.

Aceleniz yoksa... ilâve ücret ödemeden arzu ettiğiniz Avrupa şehrinde bir müddet kalabilirsiniz. Seferlerimizden üçü Roma ve Paris üzerinden, yedisi ise Belgrad, Viyana, Münih, Frankfurt ve dra yolu ile yapılmaktadır.

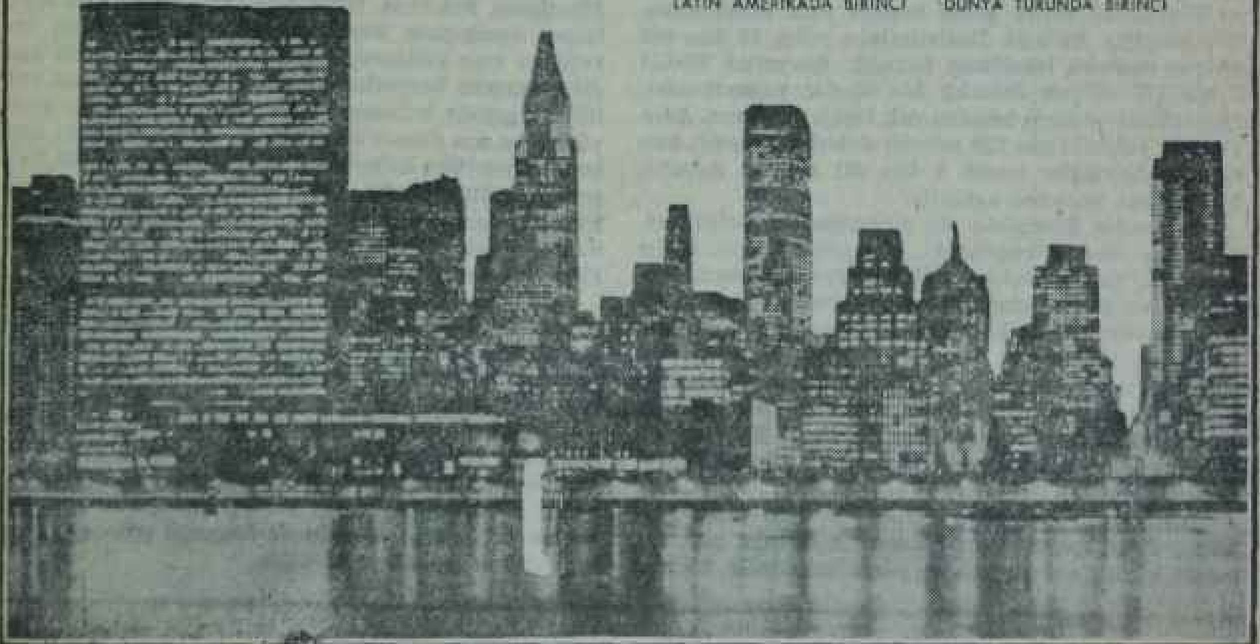
İşte bir hakikat daha: Pan American, Birleşik Amerika'ya diğer herhangi bir havayolundan fazla sefer yapmaktadır. Bizimle uçunuz. Atlantik aşırı tarifemiz hiçbir zaman bu derece ehven olmamıştır. Yolculuk esnasında mükemmel servisten ve Paris'in meşhur Maxim's lokantasının hazırladığı nefis yemeklerden büyük bir zevk duyacaksınız.

Fazla bilgi için PanAm Seyahat Acentenize veya Bürolarımıza müracaat ediniz:

İstanbul : Hilton Methali, Tel : 47 45 30
Ankara : 53 Atatürk Bulvarı, Tel : 12 11 20
İzmir : İzmir Palas Oteli, Tel : 33 4 72
Adana : Agba Oteli, Tel : 1501

Dünyanın en tecrübeli havayolu

ATLANTİKTE BİRİNCİ — PASİFİKTE BİRİNCİ
LÂTİN AMERİKADA BİRİNCİ — DÜNYA TURUNDA BİRİNCİ

Türk-Sovyet İlişkileri

Dr. Reşat TİTİZ

Sovyetler Birliği Başbakanı Kosiginin Türkiyeyi resmen ziyaretinin yankıları devam ediyor. Oldukça soğuk başlayıp, protokolün ilk günkü programında öngörülmediği halde, Demireli, İstanbula kadar giderek, Kosigini uğurlamaya zorlayan ılımlı gelişmenin birçok ilginç yönü bulunmaktadır. Ayrılış günü yayınlanan türk-sovyet ortak bildirisinde, hemen bütün genel konuların yanında, Türkiyeye özgü konulara da geniş bir yer verilmiş olması, bazı çevrelerde ölçülü bir iyimserlik yaratmıştır.

Türk-sovyet görüşmelerinin politik yanının ötesinde, Türkiyenin içinde bulunduğu ekonomik dar boğazı aşmasına yarayacak bazı konuların da ele alındığı bilinmektedir. Suat Hayri Ürgüplünün Başbakanlığı sırasında Türkiyeye teklif edilen ve toplamı 200 milyon dolar kadar olan sovyet sanayi kredileri, terkedildikleri uykudan uyandırılmış ve tekrar günün konusu haline getirilmiştir. Sekiz adet büyük sanayi kompleksinin yapılmasını öngören bu yatırımların Türkiyenin çok muhtaç olduğa ekonomik altyapının geliştirilmesinde önemli bir yer alacağı şüphesizdir.

Sovyet sanayi kredilerinin, Kosiginin ziyareti vesilesiyle yeniden günün konusu olması dolayısiyle, Sovyetlerle olan ticari ilişkilerimiz ve Sovyetlerin diğer ülkelere yaptığı benzer yatırımlar üzerinde biraz durmak gerekecektir.

Sovyetler Birliği, özellikle, sapı yıllarda, geniş bir kampanya halinde çaba göstererek, dış ticaret hacmini geliştirme peşindedir. Zaman zaman politik yanların ağır bastığı ticari ilişkilerin yanısıra, tamamen iktisadî olan ticari ilişkilerde de büyük bir gelişme kaydetmektedir. Bu çabaların sonunda Amerika Birleşik Devletleri, Federal Almanya, İngiltere ve Fransadan sonra gelen beşinci yere ulaşabilmiştir. Amerika Birleşik Devletlerinin yıllık 18 bin 666 milyon dolarlık ithalâtına karşılık, Sovyetler Birliği 7 bin 737 milyon dolarlık bir ithalât yapmaktadır. İhracattaki durum bundan pek farklı sayılmaz. Amerikanın yıllık 26 bin 229 milyon dolarlık ihracatı karşısında, Sovyetler ancak 7 bin 681 milyon dolarlık bir ihracat hacmine sahiptir.

Sovyetler Birliğinin dış ticaretindeki politik etkiler her alanda kendisini hissettirdiği için, Doğu Almanya, Çekoslovakya, Macaristan, Polonya, Romanya ve Bulgaristan gibi Doğu bloku ülkeleri ticaret konusunda da başlıca yeri tutmaktadırlar. Ama. bu demek değildir ki, Sovyetler Birliği Amerika Birleşik Devletleri. Japonya ve Ortak Pazar ülkeleriyle ticaret yapmamaktadır. Tam aksine, belirli oranlarla, dünyanın hemen her ülkesiyle ticari ilişkiler kurulmuştur ve geliştirilmek amacıyla yürütülmektedir.

Türkiyenin Sovyetler Birliği ile olan ticari ilişkileri, diğer Doğu bloku ülkeleriyle olduğu gibi, iki taraflı kliring anlaşmalarıyla yürütülmektedir. 8 Ekim 1938 yılında imzalanan bir "ticaret ve tediye anlaşması" gereğince, her yıl yenilenen protokollerle yeni ihtiyaçları gözönüne alan listeler hazırlanmakta ve resmen yayınlanarak, İlin edilmektedir. Nitekim, 1 Nisan 1966 yılında da, yıllık protokol imzalanarak, 44 milyon dolarlık bir ticaret hacmi öngörülmüştür. 22 milyonluk ithalât ve 22 milyonluk karşılıklı ihracatı kapsayan listelerdeki rakamların tamamen gerçekleştirilemediğini ve büyük zigzaglar çizdiğini de hemen belirtmek gerekir. Bu durum, Türkiyenin imkân bulup, serbest pazarlarda ödeme fırsatı yakalaması ile orantılı olarak azalıp çoğalmaktadır.

Buna rağmen, Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki ticaret hacminin bütün dış ticarete oranı çok büyük bir yer tutmamaktadır. Türkiyenin Sovyetlerden ithâl ve Sovyetlere ihraç ettiği malların tutan, tamamına oranla yüzde 3 civarında olduğu halde, Sovyetlerin Türkiyeye ihraç ve Türkiyeden ithâl ettiği malların toplamı sadece binde 3 civarındadır.

Türkiyenin Sovyetler Birliğine ihraç ettiği mallar, diğer ülkelere ihraç ettiği mallarla büyük benzer lik göstermektedir. Canlı hayvan, tütün, fındık, üzüm ve narenciye gibi tarımsal ürünler büyük bir yer işgal ettiği halde, ihraç edilen sanayi mamulleri yok denecek kadar azdır. Türkiye ise, Sovyetler Birliğinden sanayi mamullerinin yanında, büyük ölçülerde kimyasal gübre satın almaktadır.

Sovyetlerin, Türkiye ile olan ticari ilişkilerinin dışında, Cumhuriyetin ilk yıllarında kurdukları bazı sanayi üniteleri halen faaliyet göstermektedir. Bu çok eski tarihlere uzanan yatırımlardan bu yana, özellikle son yularda, Sovyetlerin az gelişmiş ülkelere yaptığı yatırını, sistemli bir şekilde artış göstermiştir. Hindistan, Pakistan, Mısır gibi Asya ve Afrika ülkelerine demir-çelik kuruluşlarından büyük çapta barajların inşa edilmesine kadar çeşitli alanlarda krediler tanıyan Sovyetler, şimdi Türkiyeye de ayni tekliflerle gelmiş bulunmaktadır. Genellikle, çok uzun vadeli ve son derece düşük faizli olan kredilerin ödemede gösterilen kolaylıklar yüzünden ilgi çekici hale geldiği bilinmektedir. Çoğu defa yeril ürünler veya kurulan sanayi ünitelerinin bizzat ürettiği mamûl mallarla ödenmesini kabul etmekle, sovyet kredilerine bir özellik kazandırılmış olmaktadır.

Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki ticarî ve ekonomik ilişkilerin bir diğer özelliği de, iki ülkenin gerek ticarî ilişkiler, gerekse ekonomik yatırımlar konusunda birbirini tamamlayan iki ayrı bünyeye sahip oluşlarıdır.

Soğuk Savaş yıllarının gerginliği içinde, eşi görülmemiş bir fanatizmin kurbanı olarak, geliştirilememiş olan ticari ve ekonomik ilişkilerin, her iki ülkenin çıkarlarının imkân verdiği oranlarda gelişmesinden iki komşu ülkenin de kazançlı çıkacağı kanımızı daima muhafaza edeceğiz.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Komünist Çin

Sarsıntılı günler

Geride bıraktığımız 1966 yılının son haftasında, Çin Halk Cumhuriyetinde önemli sarsıntılar görüldü. Sarsıntıların birincisi fizik alanında, ikincisi siyasal alanda oldu.

Çin bilginleri, büyük engeller ve yokluklara rağmen, beşinci atom denemelerini başarıyla yaptılar. Bu, aynı zamanda, 1966 yılı içinde yapılan üçüncü denemedir. İyi haber alan kaynakların belirttiğine göre, tıpkı dördüncü deneme gibi beşincisi de, orta menzilli bir füzenin aracılığıyla yapılmışlar. Hem atom denemelerinin birbiri peşinden yapılma hızı, hem de elindeki çekirdekli başlıkları füzeler aracılığıyla hedefe ulaştırma yeterliğine kavuşmuş olması, Çin Halk Cumhuriyetinin önümüzdeki yıllarda büyük bir atom devleti durumuna geleceğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu görüntü, uzun süredir kafalarım kuma gömmüş olan devekuşlarını artık ayıltmalıdır.

Çin Halk Cumhuriyetinde geçen hafta görülen siyasal sarsıntılara gelince, bir yıldır devam edegelen "Kültür Devrimi", geride bıraktığımız yılın son günlerinde yeniden kızışmış görünmektedir. Başarıyla yürütülen atom çalışmaları, anlaşılan, bugünkü yönetici ekibe yalnız uluslararası alanda değil, iç politika alanında da daha dinamik bir politika izleyebilmek yeterliğini kazandırmaktadır. Bilindiği gibi, 1966 yılının en önemli olaylarından biri, Çin Savunma Bakam Lin Piaonun, Maonun sağ kolu ve muhtemelen yerini alıcısı olarak belirmesidir. Ancak Mao Çe-tung ve Lin Piao, son günlerde, bu gelişmeyle yetinmeyerek, önemli yerlerde bulunup da kendilerine karşı durum almak ihtimali olan bazı önemli kişileri işbaşından uzaklaştırmak için büyük bir kampanya açmışlardır.

Kızışan iktidar mücadelesi

Son günlerde çin halkının gözünden düşürülmek istenenlerin başında Devlet Başkam Liu Şao-çi, Komünist Partisi Genel Sekreteri Teng Hsiao-ping, hattâ kendi halinde ve sessiz bir adam olarak tanınan Mareşal Şen Yi gelmektedirler. Kızıl Muhafızlar bunların bir kısmını, örneğin Liu Şao-çi ile Çen Yiyi doğrudan doğruya suçlamamakta, fakat karılarının burjuvalığına yüklenmektedirler. Sıranın önünde sonunda onlara da geleceğine şüphe yoktur. Fakat geçen hafta dikkati çeken bir başka nokta, Pekin sokaklarında suçlananlar arasında "Kültür Devrimi"nin en önemli simalarından biri olan Tao Çunun da bulunmasıdır. Tao Çu, ilk temizlenen yönetici olan eski Pekin Belediye Başkam Peng Şenin yakın arkadaşı Lu Ting-yinin yerine Propaganda Bakanlığına getirilmiştir ve Mao-Lin Piao ekibine yakınlığıyla tanınmaktadır. Bazı gözlemcilere göre, Tao Çunun adının da sokağa düşmesi, bu ekibin değil, karşı ekibin işidir ve bunların Kızıl Muhafızlar arasında adamları olduğunu göstermektedir. Eğer durum gerçekten böyleyse, Çindeki iktidar mücadelesinin önümüzdeki günlerde daha da kızışması beklenmelidir.

GEÇEN HAFTA DÜNYADA

VİETNAM — Noel ve yılbaşı dolayısiyle Vietnama gelen ateş - kes, beklenildiği gibi, uzun ömürlü olmadı ve kısa bir sessizlikten sonra, Kuzeye yapılan amerikan hava akutları gibi Güneydeki çarpışmalar da yeniden başladı. Çeşitli amerikan aydınlarından ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U Thant'dan gelen çağrılara rağmen; Vietkong tam bir teslime razı olmadıkça, Birleşik Amerikanın bu akınları durdurmıyacağı anlaşılıyor. Bu arada İngiliz Dışişleri Bakam George Brown da ortaya yeni bir teklif atmış ve Birleşik Amerika, Kuzey Vietnam ve Güney Vietnam hükümetlerim kendi aralarında görüşmeye çağırmıştır. Hanoinin bu teklifi kabul etmiyeceğini ve asıl görüşmenin Vietkongla yapılmasını isteyeceğini pek iyi bilen Washington, dünya kamuoyunu kendi iyiniyetine inandıracağım sanarak, yalnızca Brown'm bu teklifini kabulle yetinmemiş, aynı zamanda U Thant'ı da barış yolunda çalışmaya davet etmiştir! Hırsızın bu kadar yavuzu, doğrusu, şimdiye kadar görülmüş değildir. Öteyandan, ünlü New York Times gazetesinin Hanoiye giden bir muhabiri, oradan gazetesine yolladığı haberlerde, Başkan Johnson'un şimdiye kadar Kuzeye yapılan hava akınlarının yalnızca askeri hedeflere yöneltilmiş olduğu yolundaki beyanlarım yalanlayarak, amerikan bombalarının Kuzey Vietnamda sivil halkın ölümüne yol açtığım bildirmektedir. Bu haberler, Başkan Johnson'un bütün dünyada hergün biraz daha azalan prestijine indirilen yeni bir darbe olmuştur.

YUNANİSTAN — Stefanopulos hükümetinin işbaşından ayrılmak zorunda kalması ve onun yerine, Mayıs ayında yapılan yeni genel seçimleri hazırlamakla görevlendirilen Paraskevopulos hükümetinin kurulması, ihtiyar Papandreu ile oğlu Andreas arasında anlaşmazlık yaratmış bulunuyor. İhtiyar Papandreunun Paraskevopulos hükümetine güven oyu kullanmaya karar vermesini genç Andreas, babasının Sarayın tuzağına düşmesi olarak nitelemiştir. Fakat şimdilik kendisine ilk amaç olarak bir an önce genel seçimlere gidilmesini seçen Papandreu, oğlunun bu itirazına kulak asmadan ve partisini ikiye bölmek pahasına da olsa, verdiği karardan dönmeye niyetli görünmemektedir. Yunan olaylarını yakından izleyen gözlemcilere göre, Andreas babasına karşı durum almakla, yunan solunun liderliğine adaylığını koymuş bulunmaktadır. Eğer durum gerçekten böyleyse, önümüzdeki günlerde Merkez Birliği Partisi içindeki sol kanadın bu partiden kopması ve diğer sol unsurlarla birlikte Andreas Papandreunun liderliğinde yeni bir kuvvet olarak belirmesi kimseyi şaşırtmamalıdır.

BUNLAR DA OLDU

Tüli'den haberler

Yılbaşında eğlenenler

Yılbaşı gecesi, İstanbul ve Ankarada, altın ve gümüş modasına yakışır parlaklıkta geçti. İstanbul sosyetesinin güzel, ye şık kadınları, Kervansarayda toplandılar. Gümüş çam dallarıyla dekorlanmış salonda yılın en büyük defilesi yapıldı. Kimi ararsanız oradaydı: Gorbonlar, Abaoğlular, İpekçiler, yılın kadını seçilen Ulviye Bengisu, Selâhattin Beyazıd ve eşi, sosyetenin Yeniköy grupu geç saatlere kadar eğlendiler. Kansercileri kutlamak lâzım: İstanbul sosyetesine hem güzel bir yılbaşı geçirttiler, hem de uzun etek giydirdiler.

Ankaraya gelince: A.P.'liler pek ortalarda görünmediler. Daha doğrusu, Başbakan ve Bakanlar evlerinde toplandılar. Ama, meselâ Şinasi Osma, Ankaranın yeni meyhanesi Angelo'da neşeli danslar yapıyordu. Mithat Dülge, kızıyla beraber Klüp X'de idi. Ertuğrul Akça da Klüp X'de, yeniyılı neşeli danslar yaparak kutladı. C.H.P.'liler, Kurultaydan bu yana patlak veren sağ-sol hikâyesini yılbaşı gecesinde de devam ettirdiler. Ortanın solundakiler -İbrahim Öktem, Ali İhsan Göğüs, Muammer Erten, Hüdai Oral grupu-Klüp X'deydiler. Ortanın sağındakilerden Coşkun Kırca ise o gece Feyzioğludan da, öteki politikacılardan da ayrılmış, diplomat arkadaşlarıyla Alpay Klübe gitmişti, güzel karısıyla neşeli danslar yapıyordu.

Ankarada yeni yılın çok rağbet gören bir yeri, yeni Ankara Oteli oldu. Her taraf dolmuştu, şıklıktan geçilmiyordu. Ama, çok eğlenildiği de söylenemez. Buna karşılık, Klüp X'dekiler çok eğlendiler. Her tarafta altın ve gümüş modasının pırıltısı vardı, mini etekliler en modern dansları yapıyor, nişanlılarıyla sarmaşdolaş, avrupaî bir yılbaşı geçiriyorlardı. Geri kalmış bir memleketiz, fakat çok şükür modada ve eğlencede çok, ama çok ileriyiz.

Diplomatik dekorda değişiklik

Yeni yılda Ankaranın diplomatik dekorunda büyük bir değişiklik var. Yerli - yabancı birçok diplomat Ankaradan ayrılıyor. Geride bıraktığımız yılın son haftaları, bu ayrılan diplomatların veda partileriyle geçti. Veda partilerinin en parlağını da yeni Ürdün Elçimiz Halûk Kura ve eşi verdiler. Kuralar, Ankaranın kuru dekorunu renklendiren çiftlerdendi, yerleri kolayca doldurulamı-

CHP Genel Sekreter Yardımcısı Öktem ve dostları
"Ortanın Solu"nda eğlence

yacağa benzer. Veda kokteylinde dostları biraz üzgündüler ama, diplomatların merkezde kalmalarını dilemek de dostça bir şey değil tabiî. Yıllarını doldurunca gidecekler. Gitmezlerse, halleri harap.

Lâle Kura, misafirlerini, altın modasına uygun, çok sade bir elbiseyle karşıladı. Güzel gözleri biraz bulanıktı. Hariciyenin eski bir geleneğidir: veda kokteyllerinin kalabalığı ve bu kalabalığın niteliği üzerinde çok durulur. Halûk Kura ve eşinin kokteyli her bakımdan tatmin ediciydi. Ankara Palasın büyük salonu ağzına kadar doluydu. Bütün büyük elçiler, generaller, milletvekilleri ve senatörlerden bir grup. Lâle Kuranın çalıştığı Çocuk Bakımı Derneği üyeleri ve büyük bir dost grupu, yeni Ürdün Elçimize "gülegüle" dediler. Güzel sefire şerefine bütün kadınlar şıktılar. A.P.'lilerden Bn. Yardımcı -Hârika değil, Kebuter-, Beyhan Ergüder, C.H.P.'lilerden Bige Kırca, Vedia Demir, dostlar grupundan Rebap Kulay, Yasemin Tanbay, Alev Berker, Deniz Adanalı, Tülin Okan, kokteylin dikkati çeken kadınlarıydılar.

Lâle ve Halûk Kura, veda partilerinde Tulgalarla
Allahaısmarladık - Gülegüle

Yılbaşı trafiği

Yılbaşı tatili, İstanbul - Ankara arasındaki trafiği de hızlandırdı. Eski sefirelerden Nar Kızılyel, yılbaşını geçirmek üzere Ankaraya geldi; onu, yakın arkadaşı Füsun Manyas izledi. Yeşilköydeki Çınar Otelinin sahiplerinden Faik Ercan ve eşi bu yılbaşını değişik bir otelde kutlamak istemişler, onlar da Ankara Oteline geldiler. Hariciyeden bir grup -Elçin ve Rahmi Gümrükçüoğlu ve arkadaşları- ise Abanta gitti. Şakir Sabuncu tatilden faydalarla rak biraz avlandı ama, yeni yıl av bakımından şanslı sayılmaz.

Kabadayılık ölmedi ya...

Yılbaşı gecesi, Ankara Otelinin güzel roof'unda bir kavga çıkmasına ramak kaldı. Sebep, tabiî, oryantal dansöz... Dansöz göbek kıvırırken, göbeği hayli gelişmiş bir A.P.li aşka geldi, dansözü kucaklayıp masasına götürdü. Eski bir futbolcu, bu tekelciliğe biraz içerleyip de dansözü kucakladığı gibi kendi masasına getirince, ortalık karıştı. Gerçi dövüş olmadı ama, polis geldi. Bu olayın, yeni otelin güzel dekoruna yakıştığı pek söylenemez, fakat içkili kafalar bunu düşünecek durumda değillerdi.

Sergiler haftası

Yeni yıl, yeni sergilerle başladı. Dışişlerinden Orhan Çırayın eşi Refia Çıray, Güzel Sanatlar Galerisinde; Umran Baradan, Fransız Kültür Merkezinde birer sergi açtılar. Haftanın başında birçok ankaralı, bu sergilerde buluştu. Refia Çırayın sergisinde Dışişlerinden birçok kimse vardı. Uzun yıllardır resimle uğraşan Refia Çıray, bu serginin gelirini Verem Savaş Derneğine bırakacakmış.

Eski günler şarkısı .

Birçok politikacının eşi, yeni yıla "Yabancı olduk şimdi - yazık birbirimize.- İstersen gel dönelim - eski günlerimize" şarkısını söyliyerek girdi. Fakat kocaları, eski günlere dönmeğe niyetli görünmüyor, tersine, yeni yılda yeni mutluluklar arıyorlar. Meclis koridorlarında dolaşan söylentilere göre, Mekki Keskin ile Şadi Binay, mutluluğu yenilikte arayanların başında geliyorlar. Yine bazı söylentilere göre, A.P.'nin mukaddesatçıları, Mecliste kadın sekreter ve memur çalıştırılmasını yasaklıyan bir tüzük değişikliği istiyorlarmış. O zaman yabancı olmaktan kurtulacaklar mı acaba?

D.P. takımı başbaşa

İstanbuldaki D.P. takımı mensupları, yeni yıla beraber girdiler. Zaten hiç bir gün ayrıldıkları yok ya, özelliğini düşünerek, bu yılbaşını yine beraber kutlamak istemişler. Toplantı, Fahrettin Ulaşın Mecidiyeköyündeki evinde yapıldı. Yardımcılar, Çavuşoğlular, Ağaoğlular... hepsi, hepsi oradaydı. Gülizar Ulaş, maşallah, her yeni yılı daha şık kutluyor.

"Pussy Cat" kalabalıkla

Geçtiğimiz yıl, sosyete edebiyatını da çok zenginleştiren bir yıldı. Büyük işadamlarından Fuat Bezmen, yogo ve yogizm felsefesini öne attı. Fethi ve İnci Pirinçcioğlu da, yeni bir klüp açarak, puseizm felsefesini savunmağa başladılar. Puseistlerin büyük oturumu ise yılbaşı gecesi yapıldı. Kedilerle süslü klüpte büyük bir kalabalık eğlendi. Puseizm, iradenin kontrolüyle neşelenmek, zevklenmek demek oluyor ama, tabiî, yılbaşı gecesi kontrol biraz gevşedi.

Ajans - Türk televizyonda

Dünyada çok renkli ilk kabartma pulu basan Ajans - Türk Matbaasının bu başarısının, geçtiğimiz hafta Cuma gecesi Paris televizyonunda övüldüğü bildiriliyor. Spiker, Ajans - Türkte kabartma tekniğiyle basılan Hürrem Sultan seramiğiyle Kanuni Sultan Süleymanın portrelerini ihtiva eden pullar hakkında geniş bilgi vermiş ve bu serilerin çıktığı gün tamamen bittiğini ve dünya filatelistleri arasında büyük ilgiyle karşılandığını belirtmiş. Doğrusu, Evliyagiller için övünülecek bir başarı.

SOSYAL HAYAT

Dernekler

Yeni yıl

Küçük Hamide, simsiyah iri gözlerini sarışın genç kadına doğru kaldırdı ve birdenbire, büyük bir heyecan içinde:

"— Çantalarımızın anahtarları var mı?" diye sordu.

Hemen hemen aynı anda bir başka çocuk, bir başka kadına aynı soruyu tekrar ediyordu.

Olay, geçtiğimiz hafta Perşembe günü Çiftlikte, Gazi Yetiştirme Yurdunda geçti. Çocuk Sevenler Derneği Gazi Yetiştirme Yurdu Grup Başkanı Muazzez Tamkan ile üye Avukat Jale Tulga, o gün yurda, çocukların yılbaşı hediyelerini götürmek ve onlarla sohbet etmek üzere gitmişlerdi. Yurtta 116 çocuk vardı. Küçükler, aynı bina içindeki 10. Yıl ilkokuluna gidiyorlar, ablalar ise Ankaradaki muhtelif ortaokul ve liselere devam ederek, akşamdan akşama yurda yatmaya geliyorlardı. Çocuk Sevenler Derneği, hepsine, şık birer okul çantası hediye etti. Anahtar merakı, bu çocukların, kendilerine özgü birşeylere sahip olma isteğinden doğuyordu.

Çocuk Sevenler Derneği mensupları, o gün geç vakitlere kadar yurtta oturdular ve çocuklarla, değişik konular üzerinde konuştular. Çocukların en büyük isteklerinden biri, başka yurtları ziyaret etmekti. Birçoklarının bu yurtlarda ağabeyleri vardı. Yılın 365 günü, muhakkak ki, birbirinden pek farklı sayılamazdı. Hele yurtta yetişen çocuklar için yılın bütün günleri birbirine benziyordu. Ancak yeni yılda, bayramlarda çocuklar aranmak istiyorlar, ziyaretçilere, başka türlü sokuluyorlardı.

İlgi bekleyen çocuklar

Çocuk Sevenler Derneği, yılbaşı için işte bu yüzden seferber olmuştu. İlk hazırlık, 22 Aralıkta, Güzide Yurdakulun evinde başladı ve evde verilen çayda toplanan paralarla işe girişildi. Üyeler böylece, Ankaradaki bütün yetiştirme yurtlarım, çocukları sevindirecek hediyelerle ziyaret fırsatını ve imkânını buldular. Aktaş Yetiştirme Yurdu için pinpon masası ve fakımı sağlanmıştı. Çocuklar kaç zamandır bunu istiyorlardı. Zirkaya, Ayaş ve Kızılcahamama masa oyuncakları alındı, Keçiörendeki 40 çocuk, oyuncak yağmuruna tutulacak şekilde hazırlık yapıldı. Zaten birçok üye, aylardanberi, Keçiörendeki bebekler için yün hırka ve patik örüyordu. Ankaranın evlerinde kalan artık yünler kilo kilo, bu iş için taşındı. Sonunda, nefis takımlar meydana geldi; Ayrıca, kumaştan oyuncak yapma sanatı da üyeler adasında hayli ilerlemişti. Ama bunların yanında daha, sepet sepet oyuncak toplanmış, Türk - Amerikan Kadınları Kültür Demeğinin işbirliği ile, geçtiğimiz hafta Cuma günü, Keçiören Çocuk Yurdu bir bayram yerine ve oyuncak mağazasına dönmüştü. Bebeği-

Korkusuzca

Türkiye artık, korkusuz konuşma devrine girmiştir. **1960** Devriminden sonra daha açık bir şekilde su yüzüne çıkan sosyal ve ekonomik sorunları demokratik sistem içinde çözümlemenin başlıca yolu da zaten, "korkusuz"luktur. Gerçekleri korkusuzca halka anlatmadıkça, onun oy avcıları tarafından sömürülmesini, aldatılmasını önlemedikçe, Anayasaya, çeşitli bilimsel raporlara, bütün az gelişmiş ülkeler **için** dünyaca kabul edilen, devamlı şekilde tekrar edilen gerçeklere rağmen gerekli reformların yapılması mümkün değildir.

Demokratik Ur sistem içinde, halkın yardımı, halkın bilinci olmaksızın olumlu sonuca ulaşılamaz. Çünkü herşey, sonunda, oya dayanır. Halkın **bilince** kavuşması ise, **CHP Genel** Sekreteri sayın Ecevitin söylediği gibi, "doğruları söylemekle" mümkündür. Ayağımıza demirden çarıklar geçireceğiz, köy köy, ev ev dolaşıp, yılmadan doğruları anlatacağız. Doğruları açık-seçik, sınıf çatışması yaratma endişesinden uzak, filânca ağayı veya falanca baskı grupunu kızdırmaktan sakınmadan konuşacağız. Korkusuz konuşmanın başlıca faydası da dürüst ve tutarlı bir politikayı savunanların, bu baskı gruplarını da daha az tedirgin edeceğidir. Açık politika, geniş halk kitleleri tarafından gittikçe çok daha iyi anlaşılan bir politika elbette ki baskı gruplarını da, ister istemez düşünmeye, genel akıma uymaya götürecektir. **1961** Anayasasının öngördüğü sosyal devlet ve bunun gerektirdiği bütün reformlar açık dille anlatıldığı ve geniş halk kitleleri tarafından benimsendiği zaman, bugün bu reformlardan korkan kimseler, bunun aşırı akımlara, aşırı sistemlere, ihtilallere ve karışıklıklara, liberal sistem içinde ekonomiyi ve sosyal hayatı altüst eden enflâsyona, istikrarsızlıklara karşı başlıca emniyet supabı olduğunu anlıyacak, birçok batı devletinde olduğu gibi, servetlerine, mallarına, mülklerine rağmen, bunların savunucuları arasına girecek, hiç olmazsa, birgün herşeyi kaybetme endişesi içinde, bunlara katlanacaklardır.

Bugün memleketimizde, seçimlerde baskı gruplarının hakimiyeti, tartışma kabul etmez bir gerçektir. "Anadolu kadınının oyu yoktur. Aslında o oy, eşine, babasına, ağabeysine verilmiş bir ikinci oy"dur deniliyor. Ama insafla düşünülsün, köyde kadının oyu **yok da, erkeğin serbest oyu var mı? Bütün köylerde bu işi birkaç kişi ayarlar. Şu halde, yüksek sesle konuşmadan ve doğrulan anlatmadan hem demokrasiyi yürütmek, hem de Türkiyeyi çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak, onu, az gelişmiş bir ülke olarak, büyük devletlere avuç açmaktan kurtarmak mümkün olmıyacaktır. Öyle bir devir olmuştur ki, kırmızı eşarp takmak, sosyalizm veya sol kelimesini ağza almak, Türkiyede takibata uğramak için yeterli sayılmıştır. Gerçi 1966 Türkiyesinde kırmızı ışıklar altında gitar çalan gençler takibata uğramıştır ama bu, tecrübesiz bir iktidarın, mizah edebiyatına girecek icraat örneklerinden ötede bir anlam taşımamış, bol bol karikatür konusu olmuştur. Bugün her yerde açıkca yaptığımız tartışmayı, kısa bir geçmişte, kapalı kapılar arkasında bile yapamazdık, kendi kendimizden korkardık. Reformlar, bütün az gelişmiş memleketler, için olduğu gibi Türkiye için de bir zorunluk olarak ortaya çıktığı zaman buna dört elle sarılan birçok aydın, bunları yüksek sesle anlatabileceğimize inanmıyor, alçak sesle konuşmanın ürkekliğini muhafaza ediyordu. Türkiyenin tarihî gelişiminde, bugüne kadar kemen hemen bütün sorumlulukları üzerine alan CHP'de bir "Ortanın Solu" deyiminin bu kadar uzun tartışmalara yol açmasının sebebi de zaten budur. Herkes reformlara inanmıştı, herkes onların yayılmasını istiyordu ama, kimisi sessizce, kimisi ürkekçe, kimisi yüksek sesle...**

1965 genel seçimleri CHP'ye ve Türkiyeye, bu yüzden, pahalıya mal olmuştur. Toprak ağası toprak reformunu kolay kolay istemez. Eğer aydın, topraksız köylüde bu bilinci uyandıracak kadar "korkusuz" davranmamışsa, elbette ki ne onun, ne ötekinin oyunu almak mümkün olur. 1965 genel seçimlerinin sonucu ile Türkiye, en az, on yıllık bir mesafe kaybetmiş, gün geçtikçe gelişen plân zihniyeti zedelenmiş, reformlar dejenere edilecek kalıplara sokulmak istenmiş, halk aldatılmıştır. İşte bunun içindir ki türk aydını, bugün, her zamandan daha korkusuz davranmak, her zamandan daha yüksek sesle konuşmak, gerçeklerin arkasına gizlenmemek, onları soyut deyimler olmaktan çıkarıp, somut örneklerle halka götürmek zorundadır.

Bu da, elbette ki yürek ister.

Jale CANDAN

ne sarılan bir minimini, Keçiören Grup Başkam Şükran Nasuhoğluna:

"— Bu gece onu koynuma alabilir miyim?" diyordu.

Zaten Çocuk Sevenlerin götürdüğü hediyeler, çocuklara sokulmak, onlara yalnız olmadıklarını daha iyi duyurmak için bir vesile idi. Nasuhoğlu, yalnızlık çeken bu çocuğu kucağına aldı, saçlarım okşadı. Çocuk, bebeğini yavaşça yere kaydırmıştı. Onun için önemli olan bebek değil, sevilmek ve aranmaktı.

TİYATRO

İstanbul

Şehir tiyatrolarında

Oyun yazarları Birliği üyelerinin Şehir Tiyatrosuna karşı açtıkları boykot devam ediyor. Önceleri daha çok Muhsin Ertuğrulun Başrejisörlükten ayrılmasına yol açan olayları yaratanları, özellikle Şehir Meclisini hedef tutan bu davranış, son bildiriyle, yerli yazara ve oyunlara yeteri kadar önem vermedikleri ileri sürülen bütün resmî tiyatrolara yöneltilmiş görünüyor. Hattâ, bildiriyi imzalayanlar, işin boykotla kalmıyacağını, "güçlü ve çok taraflı bir kampanyaya da girişileceğini" ilân ediyorlar.

Bu arada Şehir Tiyatrosu, ilk tur oyunlardan ilgi görenlerin sahnelerini değiştirirken, ikinci turda yer alacak oyunların son hazırlıklarını yapıyor ve repertuvara daha çok yabancı eser almak zorunda kaldığı anlaşılıyor.

Yeni oyunlar

Yer değiştiren oyunlardan "Çatallı Köy" Üsküdardan Tepebaşı Tiyatrosuna, "Nuhun Gemisi" Fatihten Yeni Komediye -Beyoğlu-, burada oynanmakta olan eserlerden "İçimizden Biri" Üsküdar, "Canavar Sofrası" da Fatih tiyatrosuna geçmiştir.

Yeni oyunlara gelince: bunların başında, Ankara Devlet Tiyatrosunun da oynamıya hazırlandığı, Marguerite Duras'tan Salâh Birselin çevirdiği "Bütün gün ağaçlarda" gelmektedir. Onun yanısıra, Müfit Kiperin sahneye koyduğu, başrolünü de Sami Ayanoğlu le Ergun Köknarın oynadıktan, Fridrfch Dürrenmatt'ın "Büyük Romülüs"ü, kalabalık kadrosuyla Şehir Tiyatrosunu seferber etmiş gibidir. Üçüncü oyun ise, Hadi Hünün sahneye koyduğu, Ian Main"in "Gökte bir kuyu"sudur.

Özel tiyatrolarda

Dormen Tiyatrosu, Yaşar Kemalin ayni adlı romanından Nihad Özerin oyunlaştırdığı "Yer demir, gök bakır"ı oynamaya hazırlanırken Arenada Altan Karındaş, Marcelle Maurette'in "Anastasia"sına başlamış bulunmaktadır. Oraloğlu Tiyatrosunun ikinci oyunu "Noktacık ve Antuvan"da İstanbullular Alev Oraloğluyu tekrar ilginç bir rolde seyretmek fırsatım bulacaklardır.

Avni Dilligil topluluğu ise ikinci tora "Sam Rüzgârları" ile başlamış bulunmaktadır.

Oyun: "Herkesin Sevgilisi" ("Everybody Loves **Opal"**); Komedi, ? bölüm
Yazan: John Patrick
Çevirenler: Ahmet ve Hasan Leventoğlu
Tiyatro: Küçük Meydan Sahnesi
Sahneye **koyan:** Yalın Tolga
Dekor-Kostüm: Erken Kırtunç

Konu: "Çayhane"siyle adını yalnız türk seyircisine değil, **hemen hemen** bütün dünya seyircisine tanıtmış olan amerikan yazar, bir polisye oyun gibi görünen yeni eserinde insanlık sevgisinin **tatlı, tuzlu** -ve biberli- bir öyküsünü sunuyor. Nükte yüklü diyalogu il**e tatlı tatlı** güldüren, en umulmadık durumlarda yüreğe işleyen replikleriyle de gözleri yaşartan bir öykü... Bu, şehrin dışında, bir küçük viranede, çöp tenekelerinin bağışladığı artıklarla bir hayat düzeni kurduğu -hayli para da biriktirdiği- anlaşılan kimsesiz, yaşlı ve çirkin, ama kalbi insan sevgisiyle dolup taşan bir kadınla ona musallat olan, onun iyi kalpliliğini alçakça istismar eden, onu sigorta ettirdikten sonra öldürüp parasını paylaşmak için cinayetin türlüsünü deneyen, -biri genç ve haris bir kadın, öbürü tek ciğerli bir profesör gangster, üçüncüsü de kaşarlanmış bir günahkâr olan- bir haydut çetesinin savaşıdır. Zavallı Opalin, kendisine karşı kullanılan korkunç silâhlar karşısında aczinden ve sonsuz insan sevgisinden başka bir korunma vasıtası yoktur. Ama sonunda onun "acz"i ve "sevgi"si herşeyi yenecek, canına kastedenleri utandıracak, daha iyisi, onları "tövbekar" edecek ve en emin yoldan topluma kazandıracaktır.

Oynayanlar: Esin Avcı (Opal Kronkie), Meral Özen (Gloria), Nedim Göknil (Prof. Bradford), İhsan Sanıvar (Solomon Bozo), Zihni Göktay (Doktor), Kenan Işık (Polis).

Beğendiğim: Bir korku piyesini insanlık sevgisinin traji-komik bir destanı haline getirmiş olan yazarın derin inceliği ve büyük ustalığı. Leventoğlu kardeşlerin metnin ruhunu -türkçe yazılmış gibi- veren güzel çevirileri. Yalın Tolganın, eserin "oyun" ve "fikir" yapısını koruyan dengeli, canlı sahne düzeni. Esin Avcının, sanat hayatında saygıyla, takdirle anılacak nefis kompozisyonu. İhsan Sanıvarın, Nedim Göknilin ve Meral Özenin bu kompozisyona lâyık bir çerçeve kuran ahenkli oyunları.

Beğenemediğiim: Erkan Kırtunçun -havayı veren- dekorunda, malzeme olarak kullanmakta aşırılığa düştüğü eski -ve pırıl pırıl- konserve kutuları...

Sonuç: Meydan Sahnesi repertuvarı için mutlu bir kazanç. Bütün Ankaranın görmeğe koşacağı dörtbaşı mâmur bir oyun.

Naciye **FEVZİ**

Küçük Meydan Sahnesinde **"Herkesin Sevgilisi"**
İnsan sevgisinin bir destanı

Filmcilik

1966'ya bir bakış

Yıllık film sayısı bakımından ele alınırsa, 1966'da dünya sinemaları, uzun yıllar televizyon rekabeti karşısında ortaya çıkan gerilemeye "dur" diyebilmişler, hattâ bazıları film sayısını artırmışlardır. Film sayısında artış, özellikle yıllardır sürekli azalma görülen sinemalardadır. Zaten televizyonun rekabeti de en çok bu ülkelerde kendini göstermekteydi. Bu arada, meselâ Amerika Birleşik Devletlerinde, İtalyada, Fransada göze çarpan budur. Birleşik Amerika geçen yılkinden 34 tane fazla, İtalya 37 tane fazla, Fransa 3 tane fazla film çevirmişlerdir. Buna karşılık, meselâ yine yıllardanberi film yapımında dünya rekorunu elinde tutan Japonya, geçen yıldakinden 41 tane eksik film çevirmiştir. Fakat buna rağmen Japonya yine de rekoru elinden bırakmamıştır. Türkiye ise 1948'denberi her yıl biraz daha artan film yapımında bu yıl da gerilememiş ve dünya film yapımındaki sıralanmada biraz daha üst basamaklara yükselmiştir. Yılın sonuna bir ay kala toplanan bilgilere göre, dünyanın bellibaşlı film yapımcısı ülkeleri Şöyle sıralanmaktadırlar - rakkamlardan bazıları kesin, bazıları geçicidir-: Japonya 442 filmle başta gelmekte, onu 322 filmle Hindistan izlemektedir. Hong Kong 250-270 filmle üçüncü, Türkiye 200-225 filmle dördüncü, Birleşik Amerika 182 filmle beşincidir. Bunu sırasıyla 118 filmle İtalya, 113 filmle Sovyetler Birliği, 93 filmle Fransa, 70 filmle İngiltere, 56 filmle Meksika, 50 filmle Batı Almanya izlemektedir.

Sayı konusu bir yana bırakılırsa, geçen yılın en önemli özelliği, sanat değeri yönünden de, bütçe yönünden de "ortalama" sayılan filmlerin "neslinin tükenmeğe" başlamasıdır. Bugün dünya film piyasasını başlıca iki çeşit film tutmaktadır : Büyük bütçeli, "süper-prodüksiyon" eğlence filmleri, ucuz veya pahalı, fakat sanat değeri başta gelen filmler. Bu iki uç arasında yer alan ve eskiden dünya sinemasında çoğunluğu elinde tutan "ortalama film" şimdi ancak sınırları yabancı ülke sinemalarına oranla kapalı olan ülkelere sığınmıştır.

Duraklıyan ülkeler

Bir zamanlar festivallerden ödül arkasına ödül toplıyan japon sineması, geçen yıl yalnız film sayısında fire vermekle kalmamış, sanat yönünden de adını duyurabilecek bir eserle ortaya çıkamamıştır. Birleşik Amerika ise, bir yıl öncesinden daha fazla film çevirmekle birlikte, gücünün çoğunu süper-prodüksiyonlarda, "Flint" serilerinde harcamıştır. John Ford'un son filmi "Seven Women - Yedi kadın" bir yana bırakılırsa, geçen yılın en başarılı filmlerini meydana getirenlerin çoğu yeni isimlerdir. "The Russians Are Corning, The Russians Are Corning- Ruslar geliyor, Ruslar geliyor" komedisini çeviren Norman Jewison, "A Fine Maduess - Hoş Çılgınlık"ı çeviren Irwin Kerschner, "Who's Afraid of Virginia Wolf?- Virginia Woolf'tan kim korkar?"ı çeviren Mike Nichols bunlar arasındadır.

İtalya da, geçen yıl sesi sedası birdenbire kesilen sinemalar arasında yer almaktadır. Herhalde, İtalyanın geçen yılki başarısını Pietro Germi'nin kabak tadı veren komedilerinden "Signore e signori - Bayanlar, baylar" değil, Gillo Pontecorvo'nun Venedikte büyük ödül alan "La bataille d'Alger - Cezayir savaşı" -fakat bu film Cezayir yapımı olarak piyasaya sürülmüştür-, Michelangelo Anlonioni'nin "The Blow-Up - Patlama" -bu film de İngilterede ingilizce çevrilmiştir- veya Marco Bellocchio'nun "I pugni in tasca - Cepteki yumruklar"ı temsil etmektedir.

Azalan seyirci

Fransa, birkaç yıldanberi sürekli olarak kaybettiği seyirci yüzünden -1966'nın ilk üç ayında bir yıl öncesinin aynı dönemindekine göre seyircinin yüzde 12'si kaybedilmiştir- ekonomik bakımdan bir bunalım içinde bulunmasına rağmen, yine de canlılığını korumağa çalışmıştır. Claude

Chaplin'in dönüşü
1966'nın sürprizi

Lelouch'un sanat yönünden olduğu kadar iş bakımından da başarılı olan "Un homme et une femme - Bir kadınla bir erkek", Alain Resnais'nin "La guerre est finie - Savaş bitti", Costa Gavras'ın "Compartiment tueurs ? Trendeki katiller", Robert Bresson'un "Au Hasard Balthazar - Rastgele Balthazar", Jean-Luc Godard'ın "Masculin feminin - Erkek dişi" filmleri bu canlılığı sağlıyan başlıca filmlerdir.

Fakat asıl canlılık, Batı dünyasında İngilterede, Doğu blokunda ise Çekoslovakya, Polonya, Macaristan gibi küçük ülkelerdedir. İngilteredeki canlılığın büyük kısmının, ortakyapımlar dolayısiyle buraya göç eden yabancı sinemacılar eliyle sağlandığı söylenebilirse de, bunda ingilizlerin de doğrudan doğruya payı olduğu inkâr edilemez. Chaplin, yıllardanberi ilk defa olarak yeniden film çevirmeğe başladığı vakit Londrayı seçmiş ve "The Countess from Hong Kong - Hong Konglu kontes"i burada meydana getirmiştir. Polonyalı genç yönetmen Polanski "Ekel - Tiksinti"den sonra "Cul de Sac - Çıkmaz sokak"ı İngilterede çevirmiş, Antonioni "Patlama" için buraya taşınmış, Truffaut "Fahrenheit 451"i burada meydana getirmiştir. Ama bu arada, yem ingiliz yönetmenlerin ingiliz sinemasının yüzünü ağartan filmleri de yer almaktadır. Kewin Brownlow ile Andrew Mollo'nun, Nazilerin işgaline uğrasaydı İngilterenin nasıl olacağını anlatan "It Happened Here - Burada oldu"su, Sirvio Narizanno'nun "Georgy, Girl"-ü, Desmond Davis'in taşradan büyük kente göç eden bir kızın macerasını anlatan "I Was Happy Here - Burada mutluydum"u bu arada sayılabilir.

Doğu rüzgârları

Çekoslovakya, 1966 yılında meydana getirdiği 40 filmle gerek film sayısı, gerekse kalitesi yönünden birkaç yıldanberi Doğu bloku ülkeleri arasında aldığı ön sırayı muhafaza etmektedir. Çekoslavakya, geçen yıl festivallerde ve festival dışında Miloş Formanın "Lasky jedne plavovlasky - Bir sarışının aşkları", Jaromil Jireşin genç bir çiftin macerasını anlatan "Krik - Ağlayış"ı, Jan Nemeçin Dachau toplama kampından kaçan iki gencin serüvenini anlatan "Memantij noçi - Gecenin elmasları", Vojtech Jasny'nin başarılı güldürüsü "Pipolar"ı, Ladislav Rychman'ın yine müzikli bir güldürüsü olan "Rayların üstündeki kadın"ı bulunmaktadır.

30 filmle Çekoslovakyayı izleyen Polonya gerçi bu yıl, daha önceki yıllarda olduğu gibi, festivallerde büyük ödüller alamamıştır ama, Jerzy Kawalerowicz "Pharaoh - Firavun", Andrzej Wajda "Popioly - Küller" filmiyle dikkati çeken eserler verdikleri gibi, genç yönetmenlerden Jerzy Skolimowski de "Uzaklaşış" ve "Ayırıcı işareti: Yok" filmleriyle birden ön sıraya geçmişlerdir. Polonya sinemasının emeklilerinden sayılan Aleksander Ford da "Özgürlüğün ilk günü"nde yeniden İkinci Dünya Savaşı konusuna el atmıştır.

İsveç, son birkaç yılda olduğu gibi, geçen yıl da daha çok cinsiyet konularını yürekli bir tutumla ele alışıyla dikkati çekmektedir. Man Zetterlingin birbiri ardından çevirdiği "Alskande Par - Sevişen çiftler" ile Venedik festivalinde birçok olaya yol açan "Nattlek - Gece oyunu", isveçli genç yönetmen Jorn Donner'in "Att Alska - Sevmek"i bunlardan başlıcalarıdır.

Türkiye İş Bankası 1967 İkramiye Plânını takdim eder:

1967 yılında.

15 MİLYON

130 APARTMAN DAİRESİ

5 ADET	100.000 LİRA
200 ADET	10.000 LİRA
400 ADET	5.000 LİRA
1000 ADET	1.000 LİRA

ayrıca

30 000 ADET

para ikramiyesi

Lütfen Not Eder misiniz...

- 15 MİLYON liralık ikramiyelerin ilk çekilişi için tasarruflarınızı İş Bankasında toplayınız.
- Merakla beklenen ve 24 Martta yapılacak olan SERVET KEŞİDESİ için İş Bankasına yatırmış olduğunuz tasarrufları muhafaza ediniz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyetidir